

Marianna Jalonen

HENKILÖKOHTAISEN AVUN KESKUKSEN PERUSTAMINEN
SATAKUNTAAN: TYÖNANTAJIEN TARPEET JA TOIVEET

Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma
2009

HENKILÖKOHTAISEN AVUN KESKUKSEN PERUSTAMINEN SATAKUNTAAN: TYÖNANTAJIEN TARPEET JA TOIVEET

Jalonen, Marianna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma
Marraskuu 2009
Ohjaajat: Saaristo, Sirpa SHO; Sallinen, Merja TtM
YKL: 37.233
Sivumäärä: 37 sivua ja liitteet

Asiasanat: vammaispalvelulaki, henkilökohtainen apu, henkilökohtainen avustaja, henkilökohtaisen avun keskus

Syyskuussa 2009 voimaan astuneen vammaispalvelulakiuudistuksen merkittävin muutos oli se, että henkilökohtainen apu muuttui vaikeavammaiselle henkilölle subjektiiviseksi oikeudeksi. Se tarkoittaa, että kunnan on järjestettävä tai korvattava palvelu siihen oikeutetulle henkilölle riippumatta siitä, onko kunta varautunut tarvittaviin kustannuksiin. Viimeistään lakiuudistus lisää palvelujen kehittämisen tarvetta, ja siihen vastaamisen yhtenä vaihtoehtona on seudullisen henkilökohtaisen avun keskuksen perustaminen Satakuntaan.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, pidetäänkö henkilökohtaisen avun keskuksen perustamista Satakuntaan tarpeellisena, ja mitä palveluja keskuksen toivotaan tarjoavan. Lisäksi selvitettiin, paljonko ja millä tavalla järjestettyä henkilökohtaista apua tutkimushetkellä saatiin, sekä mihin tarkoitukseen henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin. Satakunnan vammaispalveluverkosto -hankkeen toteuttaman kyselyn kohderyhmänä olivat henkilöt, joilla tutkimushetkellä oli voimassa oleva henkilökohtaisen avun palveluita vastaava päätös. Strukturoitu kyselylomakeisto saatekirjeineen toimitettiin 216 henkilölle, joista kyselyn vastasi 73 henkilöä. Vastaukset purettiin Tixel -tilasto-ohjelmalla. Saatuja tuloksia voidaan hyödyntää suunniteltaessa henkilökohtaisen avun keskuksen perustamista Satakuntaan.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet saivat tavalla tai toisella järjestettyä henkilökohtaista apua. Eniten apua saatiin alle 10 tuntia viikossa. Kymmenen prosenttia vastaajista sai apua yli sata tuntia viikossa. Käytetyin tapa henkilökohtaisen avun järjestämiseksi oli toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana. Eniten henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin päivittäisten asioiden hoitamiseen kotona ja kodin ulkopuolisessa asiointissa avustamiseen. Lisää henkilökohtaisen avustajan palveluja tarvittaisiin harrastuksiin, kodin ulkopuoliseen asiointiin ja kotona avustamiseen. Henkilökohtaisen avun keskuksen perustaminen koettiin yksimielisesti tarpeelliseksi. Sen tarjoamiksi tärkeimmiksi palveluiksi nousivat henkilökohtaisten avustajien rekrytointi ja avustajien sijaisvälitystoiminta.

FOUNDING A CENTRE FOR PERSONAL ASSISTANCE IN SATAKUNTA: THE EMPLOYERS' NEEDS AND WISHES

Jalonen, Marianna

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Rehabilitation Counselling and Planning

November 2009

Tutors: Saaristo, Sirpa SHO; Sallinen, Merja TtM

PLC: 37.233

Number of Pages: 37 pages and annexes

Key words: law on services for the disabled, personal assistance, personal assistant, centre for personal assistance

The most significant change in the September 2009 reform on the law on services for the disabled was that personal assistance became a subjective right for the severely disabled. This means that the municipality must organise or compensate for the service to the entitled person regardless of whether the municipality has financially prepared for the costs. The law reform increases the need to develop services, and one option in responding to it is the founding of a regional centre for personal assistance in Satakunta.

The aim of this thesis was to establish whether it is considered necessary to found a centre for personal assistance in Satakunta, and what services the centre should provide. In addition, the present amount and organisation of personal assistance was determined, along with information on which purposes the services of the personal assistants were used for. The enquiry made by Satakunnan vammaispalveluverkosto (Satakunta service network for the disabled) project had as its target group the people who at the moment of the study had a valid decision on personal assistance services. The structured questionnaires with covering letters were sent to 216 people, of which 73 people answered it. The answers were analysed with the Tixel statistics programme. The obtained results may be used when planning the founding of a centre for personal assistance in Satakunta.

Nearly all respondents received personal assistance organised in one way or another. The most usual amount of assistance was less than 10 hours a week. 10% of respondents received over a hundred hours of assistance a week. The most common way to organise personal assistance was to employ a personal assistant. The services of a personal assistant were mostly used for taking care of everyday things at home and helping at running errands. Personal assistance services are still required at hobbies, at running errands, and at home. Founding a centre for personal assistance was unanimously considered necessary. The most frequent suggestions for the services provided by the centre were the recruitment of assistants and providing substitutes for assistants.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VAMMAISPOLITIIKAN NÄKÖKULMIA	7
2.1	Itsenäinen elämä	7
2.2	Vammaisuus ja ympäristö.....	7
2.3	Vammaispalvelulaki uudistui 1.9.2009	8
3	HENKILÖKOHTAINEN AVUSTAJA -JÄRJESTELMÄ.....	10
3.1	Henkilökohtaista apua kotiin ja kodin ulkopuolelle	10
3.2	Vammainen henkilö henkilökohtaisen avustajan työnantajana	11
3.3	Henkilökohtainen avustaja.....	12
3.4	Kuntien ideoita henkilökohtaisen avun kehittämiseksi	13
3.5	Henkilökohtaisen avun keskus.....	14
3.6	Satakunnan vammaispalveluverkosto -hanke 2007 - 2009.....	14
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
5	TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN	16
5.1	Kyselylomakkeiston muokkaus ja saatekirjeiden laatiminen	16
5.2	Kohderyhmän valinta ja kyselykuorien toimittaminen.....	17
5.3	Vastaamiseen apua tarpeen mukaan	18
5.4	Aineiston analyysi.....	19
6	TUTKIMUSTULOKSET	20
6.1	Kyselyyn vastanneiden taustatiedot.....	20
6.2	Henkilökohtaisen avun järjestämistavat	21
6.2.1	Henkilökohtainen avustaja, omaishoitaja ja kotihoito	23
6.2.2	Palveluasuminen.....	24
6.2.3	Yksityinen palveluntuottaja ja muita järjestämistapoja	25
6.3	Mihin tarkoitukseen henkilökohtaisen avustajan palveluja käytetään?.....	26
6.4	Henkilökohtaisen avun keskuksen perustamisen tarpeellisuus - kyselyyn vastanneiden näkemys	28
6.5	Mitä palveluja työnantajat toivovat avustajakeskuksen tarjoavan?.....	28

7	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
7.1	Tutkimuksen pätevyys, luotettavuus ja eettisyys.....	31
7.2	Henkilökohtaisen avun keskuksen perustamiselle yksimielinen “kyllä”	32
7.3	Henkilökohtaisen avun keskukselta toivotut palvelut	33
7.4	Henkilökohtainen avustaja on yleisin henkilökohtaisen avun järjestämistapa ...	34
7.5	Tavoitteena yhdenmukaiset käytännöt.....	35
	LÄHTEET.....	37

LIITTEET

1 JOHDANTO

Syyskuussa 2009 uudistuneen vammaispalvelulain (L 3.4.1987/380) myötä henkilökohtainen apu muuttui vammaiselle henkilölle myönnettävästä harkinnanvaraisesta etuudesta kuntien erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvaksi subjektiiviseksi oikeudeksi. Se tarkoittaa, että kunnan on järjestettävä tai korvattava haettu palvelu tai tuki siihen oikeutetulle henkilölle riippumatta siitä, onko kunta varautunut tarvittaviin kustannuksiin. Lakimuutos toi myös uusia vaihtoehtoja henkilökohtaisen avun toteutustapoihin, sekä uusia käyttäjäryhmiä vammaispalvelulain muuttuessa ensisijaiseksi kehitysvammalakiin nähden.

Viimeistään vammaispalvelulakiuudistus sai aikaan rakenteellisten muutosten tarpeen, johon vastaamisen eräs vaihtoehto on henkilökohtaisen avun keskusten verkoston perustaminen. Keskusten avulla turvattaisiin vammaispalvelulain mukaisen henkilökohtaisen avun toteutuminen tasapuolisesti asuinpaikasta riippumatta. Satakunta oli yksi alueista, joka vuonna 2008 pyrki yhteistyössä valtakunnallisten vammaisjärjestöjen kanssa kehittämiskumppanina henkilökohtaisen avun keskuksen käynnistämiseen. Keskuksen perustamiselle ei kuitenkaan saatu RAY:n avustusta vuodelle 2009, joten jatkossa on selvitettävä, ovatko kunnat halukkaita käynnistämään toiminnan yhteisvoimin oman rahoituksensa turvin.

Otin vastaan haasteen, kun minulle keväällä 2009 tarjottiin mahdollisuutta osallistua Satakunnan vammaispalveluverkosto -hankkeessa (2007 - 2009) henkilökohtaiseen apuun liittyvän kyselyn toteuttamiseen. Kyselyn kohderyhmänä olivat satakuntalaiset henkilöt, joille oli tehty henkilökohtaisen avun palveluita vastaava päätös. Kysely toteutettiin kuusisivuisella pääosin strukturoidulla lomakkeistolla, ja vastaukset purettiin Tixel -tilasto-ohjelmalla. Tässä tutkimuksessa selvitettiin, pidetäänkö henkilökohtaisen avun keskuksen perustamista Satakuntaan tarpeellisena, ja mitä palveluja keskuksen toivotaan tarjoavan. Lisäksi selvitettiin, paljonko ja millä tavalla järjestettyä henkilökohtaista apua kyselyyn vastanneet henkilöt tutkimushetkellä saivat, sekä mihin tarkoitukseen henkilökohtaisen avustajan palveluja käytetään.

2 VAMMAISPOLITIIKAN NÄKÖKULMIA

2.1 Itsenäinen elämä

Itsenäisen elämän keskeisiä elementtejä ovat esimerkiksi henkilökohtainen vapaus, itsemääräämisoikeus, oikeus määrätä omasta kehosta, oikeus kotirauhaan, tahdonvapautteen, yksityiselämän suojaan ja tasa-arvoon. Suomen perustuslain (L 11.6.1999/731) 6 §:n mukaan ihmisille tulee taata yhdenvertaisuus lain edessä. Kehtään ei tule asettaa eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta esimerkiksi vammaisuuden tai terveydentilan perusteella. Vammaisen henkilön kohdalla yhdenvertaisuuden toteutuminen saattaa edellyttää toisen henkilön fyysistä apua vammaisen henkilön antamien ohjeiden mukaisesti. Esimerkkejä itsenäisestä elämästä, sen omaehtoisesta hallinnasta ja yhdenvertaisuudesta ihmisten kesken ovat sängystä ylös nouseminen itse haluamanaan ajankohtana, saunaillan vietto, lemmikin omistaminen ja siitä huolehtiminen, itse valittu ammatti, työssä käyminen ja vanhemmuus. Henkilökohtaisen avustaja -järjestelmän avulla vaikeavammaisten henkilöiden päivittäisistä toiminnoista suoriutuminen, muu toiminta ja osallistuminen mahdollistuvat ja itsenäisen elämän elementit toteutuvat. (Akaan-Penttilä 2004, 11.)

2.2 Vammaisuus ja ympäristö

Vammaispalvelulakia edeltänyt 1946 voimaantullut invaliidihuoltolaki koski henkilöitä, jotka vammastaan huolimatta kykenivät ansiotyöhön. Lain tavoitteena varsinaisen huollon sijaan oli parantaa ”invaliidien” työ- ja toimintakykyä ja ansiomahdollisuuksia. Vaikeammin vammaisten auttamisen katsottiin kuuluvan varsinaisen sairaanhoidon ja yleisen huoltotoiminnan piiriin. (Heiskanen 2008, 54.) Vuonna 1988 voimaan tulleen vammaispalvelulain (L 3.4.1987/380) myötä poistui diagnoosiin pohjautuva vammaisuuden määrittely. Nykyisen lain 2 §:n mukaan vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Vammaisuutta määriteltäessä keskeisellä sijalla on vammaisen henkilön ja hänen ympäristönsä välinen vuorovaikutussuhde. Heiskanen (2008, 7) mukaan vammaisuus on ihmis-

ten asenteiden, rakennetun ympäristön ja sosiaalisten instituutioiden synnyttämä tila. Vammaisuuden määrittelyyn vaikuttavat aika, paikka, ihmisten asenteet, ympäristön rakentaminen ja sosiaaliset rakenteet. Esimerkiksi pyörätuolia käyttävä henkilö selviytyy esteettömäksi rakennetussa kodissaan, mutta ei selviydy ilman toisen henkilön apua kodin ulkopuolella. (Heiskanen 2008, 7.)

2.3 Vammaispalvelulaki uudistui 1.9.2009

1.9.2009 astui voimaan uudistettu laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista eli vammaispalvelulaki (L 3.4.1987/380). Sen tarkoituksena on lisätä vaikeavammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta, itsenäisyyttä ja mahdollisuutta yhteiskunnan eri toimintojen osallisuuteen, sekä taata parempi perustuslain 19. pykälän mukainen välttämättömän huolenpidon ja riittävien sosiaalipalveluiden toteutuminen. Palvelujen järjestämisen avulla edistetään vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistään ja poistetaan vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Vaikeavammaisten henkilöiden keskinäinen yhdenvertaisuus vamman laadusta ja asuinpaikasta riippumatta lisääntyy. Uudistus lisää palvelujen ja tukitoimien suunnitelmallisuutta ja niiden saannin joutuisuutta. (Konttinen 2009.)

Vammaispalvelulain (L 3.4.1987/380) 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Uudistetussa laissa korostuvat palvelutarpeen arviointi, viivytyksetön päätöksenteko, palvelusuunnitelma, asiakkaan yksilöllisen avun tarpeen huomioiminen, yksilöllisyyteen perustuva harkinnan käyttö ja henkilökohtainen apu (Konttinen 2009). Esimerkiksi lain 3 a §:n mukaan palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakkaan asiassa on otettu yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen, ja palveluja ja tukitoimia koskevat päätökset on tehtävä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa hakemuksen esittämisestä, ellei ilmene erityistä syytä pidentää käsittelyaikaa. Asiakkaalle on myös ilman aiheutonta viivytystä laadittava palvelusuunnitelma. (L 3.4.1987/380.) Vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ja tukitoimet tulee järjestää niin, että ne tukevat heidän omatoimista suoriutumistaan (A 18.9.1987/759).

Merkittävin uudistus vammaispalvelulakimuutoksessa on se, että vaikeavammaisen henkilön oikeus henkilökohtaiseen apuun muuttuu ns. subjektiiviseksi oikeudeksi (8 §). Subjektiivisella oikeudella tarkoitetaan sitä, että kunnan on järjestettävä tai korvattava haettu palvelu tai tuki riippumatta siitä, onko kunta varautunut em. kustannuksiin (Heiskanen 2008, 15). Vaikeavammaisella henkilöllä on jo aiemmin vammaispalvelulain mukaan ollut subjektiivinen oikeus kohtuullisiin asunnonmuutostöihin, asuntoon kuuluviin välineisiin ja laitteisiin, palveluasumiseen, tulkkipalveluihin, päivätoimintaan ja kuljetuspalveluihin niihin liittyvine saattajapalveluineen, jos henkilö on vammansa tai sairautensa vuoksi näitä palveluja välttämättä tarvinnut suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista (L 3.4.1987/380). Vaikeavammaiset henkilöt ovat voineet saada vuodesta 1992 lähtien henkilökohtaisen avustajan palveluja subjektiivisena oikeutena osana palveluasumista, joka on ollut mahdollista toteuttaa mm. vaikeavammaisen henkilön kotiin saamina avustajapalveluina. (Heiskanen 2008, 15 - 16.) Muita uudistuksia ovat esim. esimiehenä toimimisesta ja työntekijöiden rekrytoimisesta syntyneiden kulujen korvaaminen.

Lakimuutos tuo uusia vaihtoehtoja henkilökohtaisen avun toteutustapoihin, sekä uusia käyttäjäryhmiä vammaispalvelulain muuttuessa ensisijaiseksi kehitysvammalakiin nähden. (Heinonen 2009, 11.) Lain toissijaisuus mm. sosiaalihuoltolakiin (710/1982) nähden säilyi. Se tarkoittaa, että vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään vain silloin, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja sopivia palveluja muun lain nojalla (L 3.4.1987/380, 4 §). Sosiaalihuoltolain mukaisia kotona asumista turvaavia palveluja ovat mm. kotipalvelu, sosiaalihuollon asumispalvelut, omaishoidontuki, perhehoito ja laitoshuolto. Asumisen tukena voidaan käyttää myös kansanterveyslain (66/1972) nojalla järjestettäviä kotisairaanhoidon palveluja. (Akaan-Penttilä 2004, 14 - 15.)

3 HENKILÖKOHTAINEN AVUSTAJA -JÄRJESTELMÄ

3.1 Henkilökohtaista apua kotiin ja kodin ulkopuolelle

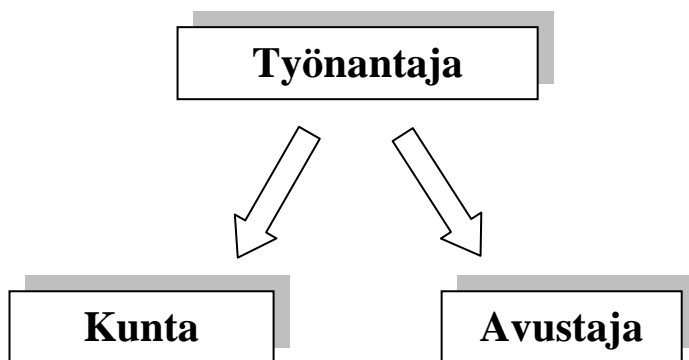
Viimeistään vammaispalvelulakiuudistus saa aikaan rakenteellisten muutosten tarpeen. Vammaispalvelulain parin vuosikymmenen voimassaolon aikana kunnissa on kehittynyt henkilökohtainen avustaja -järjestelmässä erilaisia tulkintoja ja toimintakäytäntöjä (Heinonen & Saraste 2006, 13). Vammaispalvelulain määritelmän mukaan henkilökohtainen apu on välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä (8 c §). Henkilökohtaisen avun tarkoitus on mahdollistaa vaikeavammaisen henkilön itsenäinen elämä ja auttaa häntä toteuttamaan omia valintojaan. Avun tarpeen tulee olla pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämätöntä ja toistuvaa, eikä se saa ensisijaisesti johtua ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista (8 c §). (Akaan-Penttilä 2004, 13; L 3.4.1987/380.)

Uudistetun vammaispalvelulain mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaista apua hänen välttämätöntä tarvettaan vastaava määrä. Avun järjestämistavoista päätettäessä on otettava huomioon henkilön oma mielipide ja toivomukset, palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllisen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan. Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua vaikeavammaiselle henkilölle korvaamalla avustajan palkkaamisesta aiheutuneet kustannukset, antamalla palvelusetelin avustajapalveluiden hankkimista varten, hankkimalla avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai järjestämällä palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa. (Heinonen 2009, 14; Konttinen 2009; L 3.4.1987/380; L 19.12.2008/981.)

3.2 Vammaisen henkilö henkilökohtaisen avustajan työnantajana

Vammaisen henkilö, joka on valinnut työntekijän ja solminut työsopimuksen henkilökohtaisen avustajan kanssa, on henkilökohtaisen avustajan työnantaja. Vammaiset henkilöt pitävät henkilökohtainen avustaja -järjestelmää hyvänä ja toimivana tukimuotona, jota he todella tarvitsevat, mutta joka vaatii kehittämistä. Työnantajat toivovat muun muassa päätöksenteon ja avustajan hakemisen käytäntöjen valtakunnallista yhtenäistämistä, nopeaa päätöksentekoa akuuteissa tilanteissa ja asioiden sujuvuuden lisääntymistä parantamalla sosiaalitoimien ja muiden tahojen yhteistyötä. (Heinonen & Saraste 2006, 138.)

Työnantajana vaikeavammaisen henkilö saa kunnalta korvauksen avustajan palkkaamisesta aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin kohtuullisiin avustajasta aiheutuviin välttämättömiin menoihin. Työnantajana toimivan vaikeavammaisen henkilön on hallittava monenlaisia lainsäädäntöön ja arjen käytäntöihin liittyviä tietoja ja taitoja, ja hän itse vastaa työsuhteen lainmukaisuudesta. Työnantaja mm. huolehtii lakisääteisistä vakuutuksista, työterveyshuollosta, sovittujen työaikojen toteutumisesta ja palkanmaksusta avustajalle. Työnantaja määrää miten, missä ja milloin avustaminen tapahtuu, sekä avustamisen suoritusasteen, laadun ja laajuuden. Työnantajan tulee huolehtia lisäksi ns. yleisistä työnantajan velvollisuuksista, kuten valvoa, että avustaja selviytyy annetuista tehtävistä, lisätyövoiman hankkimisesta tarvittaessa, avustajien tasapuolisesta kohtelusta, sekä huolehtia työsuojelusta ja työilmapiirin edistämisestä. Vastuu työnantajana tehdyistä päätöksistä ja niiden vaikutuksista on ehdoton. Oikeudellisesti henkilökohtaisen avustajan työnantaja on asiakassuhteessa kunnan sosiaalitoimeen ja toisaalta työsopimussuhteessa henkilökohtaiseen avustajaansa (Kuva 1). Kunnalla ja avustajalla ei ole toistensa kanssa oikeudellista suhdetta. (Akaan-Penttilä 2004, 8, 24, 35 - 40; Heinonen 2009, 34 - 35.)

Kuva 1. Oikeudelliset suhteet työnantajan, kunnan ja avustajan välillä.

Osassa kuntia on jo käytössä työnantajana toimimista helpottavia uusia toimintatapoja: esimerkiksi kunnan sosiaalitoimisto tai tilitoimisto voi tarvittaessa hoitaa avustajan palkanmaksun. Henkilökohtainen avustaja -järjestelmän kehittämisprojektin (HAJ -projekti: Kynnys ry:n, Lihastautiliiton, Näkövammaisten Keskusliiton ja Suomen MS -liiton yhteistyöhanke 2003 - 2006) valtakunnallisen haastattelututkimuksen mukaan vammaiset työnantajat ovat olleet tähän käytäntöön tyytyväisiä. Joissain kunnissa avustajien välittämistä varten on perustettu työntekijäreservi osuuskuntien ja yksityisten palveluyritysten kautta. HAJ -projektissa ilmeni, että työnantajina toimivat vammaiset henkilöt toivovat koulutusta, työnohjausta ja vertaistukea sekä itselleen että avustajille työsuhteen toimivuuden lisäämiseksi. He toivoivat koulutusta myös kuntien viranomaisille ja päättäjille, jotta perustarpeiden tyydyttäminen ja avuntarve tulisi paremmin ymmärretyksi. Vammaiset työnantajat ehdottivat avustajakeskuksen käyttöönottoa, mikä heidän mielestään helpottaisi sijainten saamista. (Heinonen & Saraste 2006, 137 - 139.)

3.3 Henkilökohtainen avustaja

Henkilökohtainen avustaja solmii työsopimuksen työnantajan eli vammaisen henkilön kanssa, ja he sopivat keskenään työsuhteen sisällöstä. Avustajan tarkoitus on mahdollistaa vammaisen henkilön itsenäinen ja omaehtoinen elämä, sekä lisätä ja ylläpitää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista päivittäisistä toiminnoista ja omasta luonnollisesta roolistaan tasa-arvoisena kumppanina perhe-elämässä ja ystävyysuhteissa. Avustajan työnkuva on hyvin laaja ja määräytyy yksilöllisesti työnan-

tajan tarpeiden mukaisesti. Henkilökohtainen avustaja on työntekijä, ei ystävä tai kumppani, eikä avustajana voi toimia vaikeavammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, ellei siihen ole erityisen painavaa syytä. Henkilökohtainen avustaja ei ole tarkoitettu pelkästään perushoitoa varten, eikä avustajalle voida asettaa itsestä hoito-, huolenpito- tai ohjaavaa ja valvovaa tehtävää. Yleisesti ottaen henkilökohtainen avustaja suorittaa välineellisesti sellaiset fyysistä toimintakykyä vaativat toiminnot, jotka vammaisen henkilö itse suorittaisi ilman vamman aiheuttamaa estettä. Työnantaja määrittelee työtehtävät ja työajat, eikä esim. sosiaalitoimen viranhaltija tai muu ulkopuolinen henkilö voi niihin puuttua. Työnantaja huolehtii siitä, että työtehtävät ovat lain ja hyvän tavan mukaisia. (Akaan-Penttilä 2004, 8, 13 - 14, 23 - 26.)

HAJ -projektissa haastatellut henkilökohtaiset avustajat toivat esiin, että avustajantyö on huonosti tunnettua, sitä ei arvosteta, palkka on pieni eikä omaa työehtosopimusta ole. Avustajat toivoivat järjestettävän koulutusta, työnohjausta, parannuksia työoloihin ja ammattikunnan aseman parantamista mm. työehtosopimuksen avulla. Myös vammaiset työnantajat ja sosiaalitoimen edustajat olivat toivoneet avustajien aseman parantamista ja ammatillisen tuen järjestämistä avustajille. (Heinonen & Saraste 2006, 140.)

3.4 Kuntien ideoita henkilökohtaisen avun kehittämiseksi

HAJ -projektin tutkimustulosten mukaan kuntien sosiaalitoimien työntekijät kokivat, että päätöksenteko ja vammaisen työnantajan ja avustajan välinen työsuhte vaativat kehittämistä. Kunnissa kaivattiin selkeämpiä linjauksia ja yhtenäisiä toimintakäytäntöjä koko maahan. Avuntarpeen arviointiin toivottiin mittaria ja lomakkeistoa. Kunnissa odotettiin palvelujen ja taloudellisen vastuun rakentamista toimiviksi kokonaisuusiksi. Vammaisille työnantajille toivottiin parempaa tukea ja ohjausta työnantajatehtävissä. Lisäksi henkilökohtaisen avustaja -järjestelmän eri tukimuotoja ja vaihtoehtoja tulisi kehittää. Tarpeellisenä pidettiin lisätä vammaisten työnantajien mahdollisuutta rekrytoida, löytää ja palkata sekä vakituisia työntekijöitä että sijaisia. Koulutusta ja puhelinneuvontapalveluja toivottiin kaikille osapuolille. Nähtiin, että neutraali neuvontapiste tarjoaisi tukea ja tietoa työsuhteen ylläpitoon ja päätöksentekoon. (Heinonen & Saraste 2006, 135 - 136.)

3.5 Henkilökohtaisen avun keskus

HAJ -projektin yhteydessä ilmeni valtakunnallisen avustajatoiminnan tukikeskuksen perustamisen tarve (Heinonen 2009,8). Tähän tarpeeseen ja lakimuutoksen haasteeseen vastaamisen eräänä vaihtoehtona Sentteri -projekti kehitti vuoden 2008 aikana Suomeen luotavan henkilökohtaisen avun keskusten verkoston toimintamallin, joka takaisi henkilökohtaisen avun käyttäjille tukea tasa-arvoisesti asuinpaikasta riippumatta (Heinonen 2009, 13, 25, 69). Toimintamallin mukaan valtakunnallisen keskus-toimiston alaisuudessa toimivien seudullisten keskusten ydintoiminta kohdistuisi vaikeavammaisen henkilön ja avustajan välisen työskentelyn tukemiseen, ja keskusten kautta mahdollistuisi toimintojen keskittäminen. Keskitettäviä toimintoja olisivat esimerkiksi avustajien rekrytointi ja palkkahallinto, juristin osaamista vaativien neuvontatapauksen käsittely, tiedotus ja markkinointi sekä tietojärjestelmäratkaisut. Keskukset tarjoaisivat tukea ja osaamista myös henkilökohtaisille avustajille tai avustajiksi aikoville. Keskittämisen etuna Heinonen tuo esiin laadulliset mahdollisuudet ja taloudellisen säästön verrattuna itsenäisesti toimiviin keskuksiin. (Heinonen 2009, 5, 9, 19 - 24, 34.)

3.6 Satakunnan vammaispalveluverkosto -hanke 2007 - 2009

Satakunta oli yksi niistä alueista, joka vuoden 2008 aikana pyrki henkilökohtaisen avun keskuksen käynnistämiseen kehittämiskumppanina yhteistyössä valtakunnallisten vammaisjärjestöjen ja Sentteri -projektin kanssa. Seudullisen henkilökohtaisen avun keskuksen valmistelutyötä tehtiin Satakunnan vammaispalveluverkosto -hankkeessa (2007 - 2009), jota hallinnoi Porin kaupunki ja johon osallistui 23 Satakunnan kuntaa. Keskuksen perustamiselle ei kuitenkaan alkuperäisen suunnitelman mukaisesti saatu RAY:n avustusta v.2009, joten uudelleen selvitettäväksi tulee kuntien halukkuus käynnistää toiminta yhteisvoimin esimerkiksi vuoden 2010 alusta kuntien oman rahoituksen turvin. (Joensuu, A. 2008.) Satakunnan vammaispalveluverkosto -hankkeen pyrkimyksiä olivat asiakkaiden saaman palvelun kehittäminen tasalaatuisempaan ja asuinkunnasta riippumattomampaan suuntaan, sekä työntekijöiden osaamisen vahvistaminen moniammatillista yhteistyötä tekemällä (Joensuu 2008, 2). Hankkeen tavoitteena oli vammaispalvelun ammattilaisten yhteistyöverkoston luominen. Myös palvelujen käyttäjiä oli mukana kehittämistyössä. Työskentelyn tär-

keimpiä tavoitteita oli kehittää henkilökohtaiseen apuun ja esteettömyyteen liittyviä asioita. Vammaispalveluverkosto -hanke toimi yhteistyössä muiden Suomessa meillä olevien vammaispalvelun kehittämishankkeiden kanssa. (Joensuu 2008, 2-7.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Uudistettu vammaispalvelulaki (L 3.4.1987/380) astui voimaan 1.9.2009. Merkittäv in muutos uudistuksessa oli se, että vaikeavammaisen henkilön oikeus henkilökohtaiseen apuun muuttui ns. subjektiiviseksi oikeudeksi. Muutos on kuntien vammais- palveluille uusi haaste, ja siihen vastaamiseksi tarvitaan käytännön toimia: eräs vaihtoehto on seudullisten henkilökohtaisen avun keskusten perustaminen Suomeen. Yksi näistä alueista olisi Satakunta.

Tämän opinnäytetyön aineistona käytetty kysely toteutettiin Satakunnan vammais- palveluverkostohankkeessa keväällä 2009. Kyselyn kohderyhmänä olivat henkilöt, joilla tutkimushetkellä oli voimassa oleva henkilökohtaisen avun palveluita vastaava päätös kotikuntansa vammaispalvelusta. Heiltä tiedusteltiin henkilökohtaisen avun järjestämiseen ja palvelusuunnitelmaan sekä tulevaisuudessa perustettavaan henkilökohtaisen avun keskuksen liittyviä asioita. Kyselyn toteutusta johti hankkeen projektipäällikkö Anne Joensuu. Kyselyn toteutukseen osallistuivat lisäksi projektityön- tekijä Pirjo Alitalo, kuntoutusohjaajaopiskelija Anne Mäenpää ja tämän opinnäyte- työn tekijä.

Tämän opinnäytetyön aineisto koostuu pääasiallisesti kyselyn neljän eri kysymyksen vastauksista. Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada selville, kuinka paljon ja millä tavalla järjestettyä henkilökohtaista apua avustajien työnantajat tutkimushetkellä sai- vat, ja mihin tarkoitukseen henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin. Tarkoi- tuksena oli myös selvittää, koetaanko henkilökohtaisen avun keskuksen perustami- nen Satakuntaan tarpeelliseksi, ja millaisia palveluja avustajakeskuksen toivotaan tarjoavan.

Tutkimuskysymykset:

1. Kuinka paljon ja millä tavalla järjestettyä henkilökohtaista apua avustajien työnantajat ilmoittavat saavansa tällä hetkellä?
2. Mihin tarkoitukseen työnantajat käyttävät henkilökohtaisen avustajan palveluja?
3. Kokevatko työnantajat henkilökohtaisen avun keskuksen perustamisen tarpeelliseksi?
4. Mitä palveluja työnantajat toivovat avustajakeskuksen tarjoavan?

5 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Kyselylomakkeiston muokkaus ja saatekirjeiden laatiminen

Kyselylomakkeiston, saatekirjeiden ja osallistumislomakkeen suunnittelun pohjana käytettiin Kaakkois-Suomessa toteutettua vastaavanlaista kyselyä. Lupa lomakkeiston käyttämiseen ja muokkaamiseen saatiin alkuperäisen kyselytutkimuksen ohjaajalta. Kyselylomakkeiston muutoksiin paneuduttiin huolella, jotta ne olisivat vastanneet mahdollisimman hyvin Satakunnan vammaispalveluverkosto -hankkeen ja opinnäytetöidemme tarpeisiin. Joitakin kysymyksiä ja kohtia lisättiin, tarkennettiin tai muokattiin taulukoinnin kannalta helpommin käsiteltäviksi. Kehitysvammaisten tukihenkilöä koskeva kohta poistettiin, koska siitä ei Satakunnan vammaispalvelujen piirissä ollut kokemusta. Kysymysten 12 ja 13 tehtäväsarakeen joitakin vaihtoehtoja yhdistettiin ja yhdistetyt osiot nimettiin uudelleen. Esimerkiksi palkkakuittiin liittyvät tiedot eläke-, tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksuista yhdistettiin yhdeksi kohdaksi ”Pakolliset vakuutukset (työeläke, tapaturma, työttömyys)”. Tämän opinnäytetyön osalta lomakkeistoon lisättiin kysymys 18: ”Onko mielestänne tarvetta keskittää henkilökohtaisen avun järjestämiseen liittyviä palveluja yhteen (henkilökohtaisen avun keskus)?” Alkuperäisen lomakkeiston kysymys ”Mitä palveluita toivoisitte avusta-

jakeskuksen tarjoavan ensisijaisesti?” muutettiin muotoon ”Mitä palveluita toivoisitte henkilökohtaisen avun keskuksen tarjoavan (rastita kolme tärkeintä)?” Vaihtoehtojen järjestys vaihdettiin lähemmäs ajallisesti etenevää järjestystä.

Satakunnan vammaispalveluverkosto -hankkeen henkilökohtaisen avun keskuksen valmistelutyöryhmän edustajana projektipäällikkö Anne Joensuu laati saatekirjeet ”Tiedote henkilökohtaisesta avusta ja kyselystä” sekä Satakunnan kuntiin (Liite 3) että henkilökohtaisen avustajan työnantajille (Liite 2). Työryhmämme osallistui saatekirjeiden muotoilemiseen. Saatekirjeet sisälsivät tietoa 1.9.2009 voimaan astuneesta vammaispalvelulakimuutoksesta, sen myötä syntyvästä vaikeavammaisten henkilöiden subjektiivisesta oikeudesta henkilökohtaiseen apuun, henkilökohtaisen avun keskusten perustamisesta ja niiden tarjoamista palveluista tulevaisuudessa sekä palvelusuunnitelmasta. Lisäksi saatekirjeessä kerrottiin 12.1.2009 perustetusta Sentteri-yhdistyksestä, jonka tehtävänä on organisoida henkilökohtaiseen apuun liittyviä tukitoimia vaikeavammaisille henkilöille ja jakaa tietoa henkilökohtaisesta avusta ja sen toteutustavoista. Saatekirjeessä kerrottiin, että Satakunnassa henkilökohtaisen avun keskuksen valmistelutyö jatkuu mm. nyt tehtävällä kyselyllä. Avustajien työnantajille suunnatussa saatekirjeessä selvitettiin kyselyyn vastaamisen eri vaihtoehdot. Kunnille suunnatussa saatekirjeessä pyydettiin apua työnantajien tavoittamisessa ja kirjeiden postittamisessa, kerrottiin kyselyn toteutustavasta ja kerrottiin, että raportti on sen valmistuttua kuntien käytettävissä.

5.2 Kohderyhmän valinta ja kyselykuorien toimittaminen

Satakunnan vammaispalveluverkosto -hankkeen toteuttamaan kyselyyn osallistuvan perusjoukon valintakriteerinä oli olla henkilö, jolla tutkimushetkellä oli voimassa oleva henkilökohtaisen avun palveluita vastaava päätös kotikuntansa vammaispalvelusta. Perusjoukko sisältää kaikki havaintoyksiköt (ihmiset), joista tutkimuksessa halutaan tietoa. Perusjoukosta voidaan valita tutkimukseen joko kaikki perusjoukon havaintoyksiköt (kokonaistutkimus) tai tehdä edustava otos (Aaltola & Valli 2001, 104). Henkilön tuli lisäksi asua jossakin niistä Satakunnan kunnista, jotka olivat keväällä 2008 ilmoittaneet olevansa mukana kehittämiskumppanina Poriin perustettavassa henkilökohtaisen avun keskuksessa (Porin lisäksi mukana oli 15 Satakunnan kuntaa; Keskuksen käynnistämisen edellytyksenä oli RAY:ltä Sentteri -yhdistyksen

kautta saatava rahallinen tuki). Perusjoukon koon perusteella yleensä ratkaistaan, tehdäänkö kokonaistutkimus vai käytetäänkö jotakin otantamenetelmää (Vilka 2005, 77 -79). Kysely päätettiin toteuttaa kokonaistutkimuksena, jolloin kaikilla valintakriteerit täyttäneillä henkilöillä oli mahdollisuus osallistua kyselyyn. Tähän päädyttiin, koska vastaamisprosentin ennustettiin olevan melko pieni.

Maaliskuussa 2009 lähetettiin yhteensä 216 kirjekuorta kyselyyn osallistujiksi valituille henkilöille. Kirjeet sisälsivät kuusisivuisen kyselylomakkeiston (Liite 1), saatekirjeen avustajan työnantajalle (Liite 2), ”Vastaus kyselyyn osallistumisesta” -lomakkeen (Liite 4), kutsun 28.3.2009 Porissa järjestettyyn Heta-liiton tiedotustilaisuuteen ja palautusosoitteella varustetun vastauskuoren postimerkkeineen. 116:n valintakriteerit täyttäneen porilaisen osoitetiedot saatiin Porin vammaispalvelukeskuksesta. Vastaajien kotiosoitteisiin lähetettiin 88 kirjettä ja Jokisuiston palveluasunnonyksikköön vietiin 24 kirjettä. Neljä kyselypakettia lähetettiin sähköpostitse. Kuntien osalta projektipäällikkö Anne Joensuu oli yhteydessä vammaispalvelun työntekijöihin. Heille kerrottiin alustavasti kyselyn järjestämisestä ja tiedusteltiin, montako valintakriteerit täyttävää henkilöä kussakin kunnassa oli sillä hetkellä. Kuntiin postitettiin kuntia varten laadittu saatekirje ja yhteensä 100 kappaletta kyselykirjekuoria, jotka kuntien vammaispalvelutyöntekijät postittivat asiakkailleen. (Liite 5.) Kyselyyn pyydettiin vastaamaan huhtikuun 2009 aikana.

Kyselyyn oli mahdollista osallistua palauttamalla täytetty kyselylomakkeisto valmiissa vastauskuoressa, tai palauttamalla ”Vastaus kyselyyn osallistumisesta” -lomake, jossa vastaaja ilmaisi halukkuutensa vastata kyselyyn sähköpostitse, puhelimitse tai opiskelijan avustamana esimerkiksi kotonaan tai vammaispalvelutoimistossa. Lomakkeella oli mahdollisuus myös ilmoittaa, ettei halunnut osallistua kyselyyn, mutta oli jatkossa kiinnostunut käyttämään henkilökohtaisen avun keskuksen palveluja

5.3 Vastaamiseen apua tarpeen mukaan

Yhdeksän henkilöä ilmoitti tarvitsevänsä apua lomakkeiston täyttämässä. Tämän opinnäytetyön tekijä (käytän jatkossa nimitystä haastattelija) avusti heistä viittä heidän kotonaan. Ajat sovittiin puhelimitse, ja varasin aikaa kaksi tuntia käyntiä koh-

den. Haastattelijan käyntiä oli odotettu, ja vastaamiseen oli valmistauduttu tutustumalla lomakkeistoon ja miettimällä vastauksia etukäteen. Lomakkeistojen täyttämiseen aikaa kului puolesta tunnista tuntiin. Aikaa kului enemmän, jos vastaajalla oli kokemusta henkilökohtaisen avustajan työnantajana olosta. Jos kokemusta ei ollut palvelusuunnitelmasta eikä henkilökohtaisen avustajan työnantajana olemisesta, moneen kysymykseen ei voitu vastata. Molemmissa tapauksissa tulivat kuitenkin esille tämän opinnäytetyön kannalta tärkeät asiat: henkilökohtaisen avun järjestämistapa tällä hetkellä ja mihin tarkoitukseen sitä on käytetty, tarvitsisiko vastaaja henkilökohtaisen avustajan, mihin ja minkä verran hän henkilökohtaista avustajaa tarvitsisi, sekä kokeeko vastaaja henkilökohtaisen avun keskuksen perustamisen tarpeelliseksi ja mitä palveluja hän toivoo sen tarjoavan. Vastaajat olivat tyytyväisiä haastattelijan käyntiin. He toivat esiin yksinäisyyttään ja sosiaalisten tilanteiden vähyyden elämässään. He kaipasivat keskustelukumppania ja heillä oli paljon kerrottavaa. He kertoivat avoimesti omaan elämäänsä ja vammaisuuteensa liittyvistä asioista.

5.4 Aineiston analyysi

Kyselyn vastaukset purettiin Tixel -tilasto-ohjelmassa käytettäväksi Excel -laskentaohjelman havaintomatriisiaineistoksi. Tämän opinnäytetyön tutkimusaineisto koostuu pääosin kyselystä valitun neljän eri kysymyksen vastauksista. Lisäksi laadittiin erillinen Excel -taulukko avoimien kysymysten vastauksista ja kysymysten oheen kirjoitetuista lisähuomioista ja -kommenteista. Ne käsiteltiin sisällönanalyysimenetelmällä, jonka avulla tutkittavasta aineistosta erottuivat samanlaisuudet ja erilaisuudet. Aineisto tiivistettiin ja analysoitiin systemaattisesti ja tutkimustulos kuvailtiin lyhyesti ja yleistävästi. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 23 -36.)

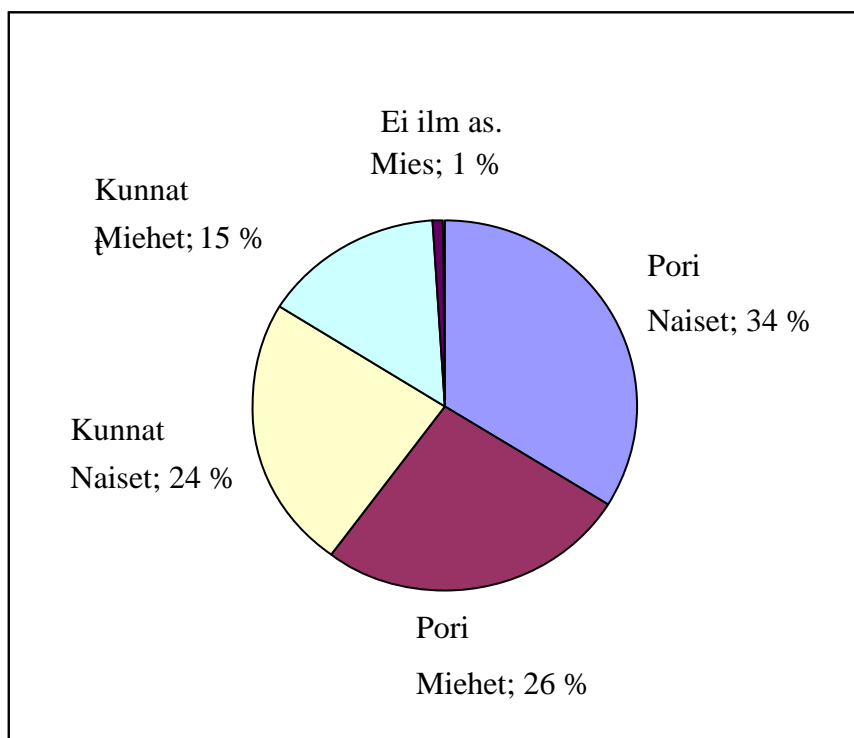
6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Kyselyyn vastanneiden taustatiedot

Kyselyyn vastasi yhteensä 73 henkilöä. Kaikkiin palautettuihin vastauskaavakkeisiin oli vastattu hyväksyttävästi. Kyselyyn vastaamisprosentti oli 33,8. Vastanneista enemmistö oli naisia. Nuorin kyselyyn vastannut oli 7-vuotias, vanhin vastaaja ilmoitti iäkseen 81 vuotta. Verrattaessa Porin aluetta kuntiin Porissa kyselyyn vastattiin aktiivisemmin (vastausprosentti Porissa 38, kunnissa yhteensä 28), vaikka molempiin toimitettiin suunnilleen yhtä paljon kyselykuoria. (Taulukko 1.)

Taulukko 1.

Porilaiset ja muiden kuntien kyselyyn vastanneet henkilöt prosentteina. Yksi vastaaja ei ilmoittanut asuinkuntaansa.

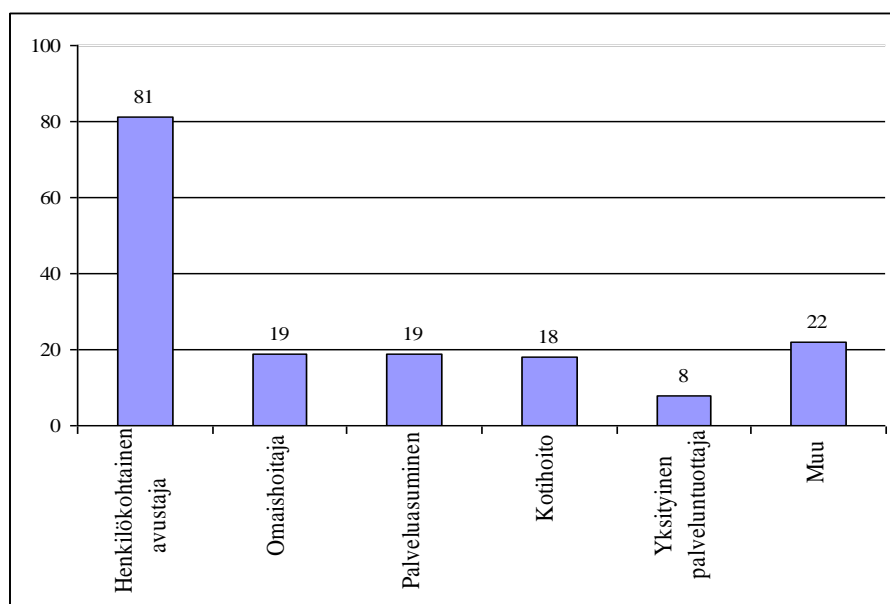
6.2 Henkilökohtaisen avun järjestämistavat

Kyselylomakkeen kysymyksessä numero kuusi tiedusteltiin vastaajan henkilökohtaisen avun järjestämistapaa vastaamishetkellä (4/2009). Kolmessa ensimmäisessä vastausvaihtoehdossa ”henkilökohtaisen avustaja palveluja”, ”saan omaishoitajan palveluja” ja ”saan kotihoidosta apua” kysyttiin lisäksi, montako tuntia viikossa vastaaja kyseistä palvelua sai. Neljäs vastausvaihtoehto oli ”käytössäni on palveluseteli tai maksusitoumus, jolla voin hankkia palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta”. Viides vaihtoehto oli ”muu, mikä?”.

Kyselyyn vastanneista 72 henkilöä ilmoitti saavansa henkilökohtaista apua yhdellä tai useammalla järjestämistavalla. Kysymyksen kuusi valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi vastauksia tilastoitaessa lisättiin kohta ”palveluasuminen”, koska viidesosa vastaajista toi esille palveluasumisen henkilökohtaisen avun järjestämistapana. Eniten vastaajat ilmoittivat saavansa henkilökohtaisen avustajan palveluja. Toiseksi eniten vastaajat saivat omaishoitajan palveluja, ja yhtä monta vastaajaa ilmoitti kuuluvansa palveluasumisen piiriin. Kotihoidon palveluja käytettiin jonkin verran. Vähiten palveluja hankittiin yksityiseltä palveluntuottajalta. (Taulukko 2.)

Taulukko 2.

Kyselyyn vastanneiden ilmoittamat henkilökohtaisen avun järjestämistavat vastaamishetkellä (4/2009) prosentteina. 72 vastaajaa ilmoitti yhden tai useamman tavan.

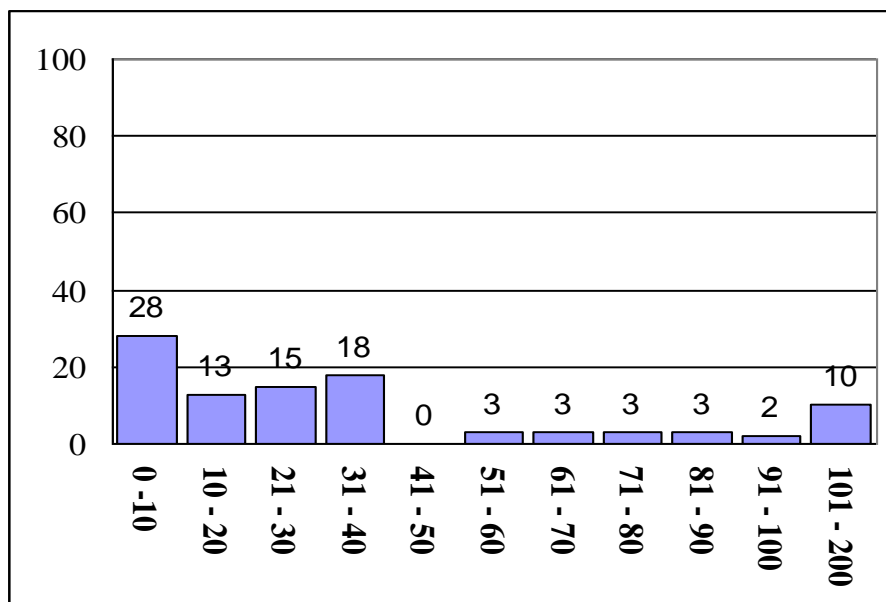

60 henkilöä (82 % vastanneista) ilmoitti, montako tuntia viikossa he saivat henkilökohtaista apua yhden tai useamman palvelun muodossa. Henkilön ilmoittamat eri palvelujen tuntimäärät laskettiin yhteen. Viikoittain saatava palvelujen tuntimäärä jaettiin kymmenen tunnin kategorioihin. Jos vastaaja oli ilmoittanut tuntimäärän tunteina per kuukausi, se jaettiin neljällä, jolloin osamääräksi saatiin keskimäärin tuntia per viikko.

Enemmistö vastaajista sai henkilökohtaista apua alle kymmenen tuntia viikossa. Toiseksi eniten henkilökohtaista apua saatiin 31 - 40 tuntia viikossa, ja kolmanneksi eniten 21 - 30 tuntia viikossa. Yli 40 tuntia viikossa henkilökohtaista apua saatiin melko vähän. Enemmän kuin 90 tuntia viikossa henkilökohtaista apua sai seitsemän henkilöä. (Taulukko 3.) Yksi vastaaja ei osannut arvioida tuntimäärää, koska puoliso toimi vastaajan henkilökohtaisena avustajana.

Taulukko 3.

60 vastaajan ilmoittama henkilökohtaisen avun viikkotuntimäärä prosentteina.

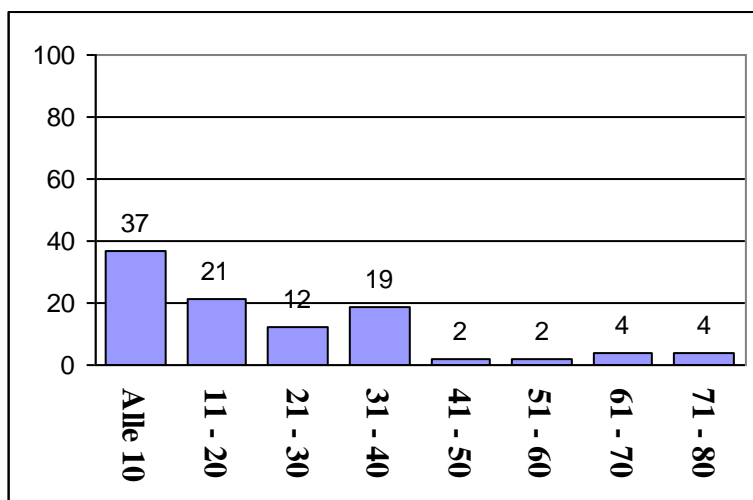

6.2.1 Henkilökohtainen avustaja, omaishoitaja ja kotihoito

Eniten henkilökohtaista apua saatiin henkilökohtaisen avustajan palveluina. 57 henkilöä ilmoitti saamansa palvelujen tuntimäärän. Henkilökohtaisen avustajan palvelujen tuntimäärä viikossa jaettiin kymmenen tunnin kategorioihin. Eniten henkilökohtaisen avustajan palveluja saatiin alle kymmenen tuntia viikossa, toiseksi eniten 11 - 20 tuntia viikossa. Henkilökohtaisen avustajan palveluja saatiin pääasiassa alle 40 tuntia viikossa. Yli 40 tuntia viikossa henkilökohtaisen avustajan palveluja saatiin vähän. (Taulukko 4.)

Taulukko 4.

57 vastaajan ilmoittama henkilökohtaisen avustajan palvelujen viikkotuntimäärä prosentteina.

Jotkut vastaajat toivat lisätarkennuksilla esiin saamansa avun ajankohdan, sekä apua saatavan koulussa, kotona ja kodin ulkopuolella. Henkilökohtaisen avustajan tarkennettiin toimivan kouluaikana kouluavustajana, ja koulujen loma-aikoina kotona. Esille tuli myös toimintatapa, jossa henkilöllä oli useampi avustaja. Näin toimien korvattiin kunnasta puuttuvaa yöpartiotoimintaa.

”Apu kotona ennen ja jälkeen koulupäivän.”(a1)

”Kokopäivätoiminen.”(b28)

”Plus 16 t viikonloppuna.”(c1)

Toiseksi eniten henkilökohtaista apua saatiin omaishoitajan palveluina (14 vastaajaa, 19 % kaikista vastanneista). Vain neljä henkilöä oli ilmoittanut tuntimäärän. Ilmoitetut tuntimäärät olivat 40 tunnista 112 tuntiin. Kuudesta lisätarkennuksesta ilmeni, että vastaajat saivat omaishoitajan palveluja, vaikkei tuntimääriä ilmoitettu. Tämänkaltaisia kommentteja olivat mm. ”illat ja viikonloput” ja ”koko viikon”. Erään vastaajan mukaan omaisen toimi omaishoitajana ilman omaishoidontukikorvausta: ”on haettu, muttei saatu, rahat loppu”.

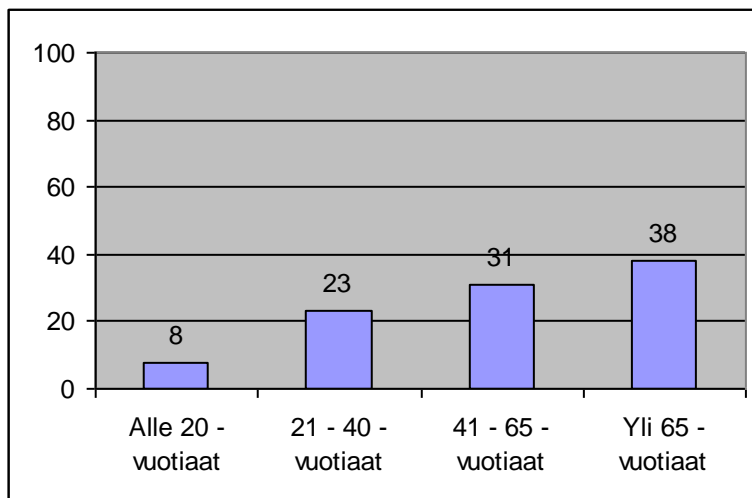
13 vastaajaa 73:sta lomakkeiston palauttaneesta henkilöstä (18 %) ilmoitti henkilökohtaisen avun järjestämistapana saavansa kotihoidosta apua. Heistä kahdeksan ilmoitti saamansa avun viikkotuntimäärän. Apua kotihoidosta saatiin yhdestä kahteen toista tuntia viikossa. Huomionarvoista on, että 13 kotihoidosta apua saaneesta vastaajasta 11 henkilöä ilmoitti saavansa samanaikaisesti henkilökohtaisen avustajan palveluja. Lisätarkennuksissa kerrottiin kotihoidon olevan mm. siivousta, apuvälineen pukemista, verinäytteen ottoa ja saunotusta. Lisäksi haluttiin tuoda esiin, milloin ja montako hoitajaa kotihoidosta kerralla käy. Kotihoitoa tarkennettiin käytettävän myös vain tarvittaessa sekä henkilökohtaisen avustajan ollessa lomalla.

6.2.2 Palveluasuminen

Vastauksia purettaessa päätettiin Tixel -tietojenkäsittelyohjelman yhdeksi tulokseksi lisätä vaihtoehto ”palveluasuminen”, koska viidesosa lomakkeiston palauttaneesta henkilöstä ilmoitti jollakin tavalla palveluasumisen henkilökohtaisen avun järjestämistavaksi, vaikkei se sisältynyt vastausvaihtoehtoihin. Kyselylomakkeistossa palveluasuminen oli esillä ainoastaan ”Taustatiedot” -kohdassa rastitettavana asumisvaihtoehtona. Vastaajat toivat palveluasuminen esille kysymyksen kuusi ”Henkilökohtaisen avun järjestämistavat tällä hetkellä” vastausvaihtoehtokohdassa ”Muu, mikä?” ja kysymyksen oheen kirjoittamisissaan lisätarkennuksissa, joissa he kertoivat saavansa henkilökohtaista apua palveluasumisessa ja palvelutalon henkilökunnalta. Palvelutalon asumismuodokseen ilmoitti 13 vastaajaa (18 %). He olivat iältään 20 - 91 vuotiaita (keski-ikä 52,2 vuotta), ja enemmistö (85 %) heistä ilmoitti kotikunnakseen Porin (Taulukko 5).

Taulukko 5.

Palvelutalossa asujien ikäryhmät prosentteina.

6.2.3 Yksityinen palveluntuottaja ja muita järjestämistapoja

73 vastanneesta kuusi henkilöä ilmoitti hankkivansa palvelua yksityiseltä palveluntuottajalta palvelusetelillä tai maksusitoumuksella. Lisätarkennuksissa kolme henkilöä kertoi käyttävänsä palveluseteliä kodinhoitoon ja siivoukseen. Yksi vastaaja ilmoitti palvelun tunteina kuukaudessa. Yksi vastaaja toi esiin käyttöönsä saamien setelien lukumäärän.

16 vastaajaa (22 %) ilmoitti saamansa henkilökohtaisen avun järjestämistavan kohdassa ”Muu, mikä?”. Muina järjestämistapoina ilmoitettiin palvelutalo, palveluasuminen, palvelukoti, läheiset, palveluntuottajat sekä kaupungin tarjoamat avustajat, vammaispalvelut ja henkilökohtaisesta avusta syntyvien kulujen maksaminen. Vastajat ilmoittivat saavansa apua palvelutalon työntekijöiltä. Kahdessa vastauksessa tuli esille palvelukoti, josta järjestyi sijaishoitoa ja kotisairaanhoidon palveluja. Kuu- dussa vastauksessa viitattiin läheisten apuun. Henkilökohtaista apua saatiin vanhemmilta, lapsilta, omaisilta, sukulaisilta, ystäviltä, kavereilta ja naapureilta. Joissakin vastauksissa korostettiin, että omaishoitajuus ei ole virallista. Kaksi vastaajaa toi esiin, etteivät he olleet saaneet päätöstä henkilökohtaisen avustajan tukeen. Lisäksi muina henkilökohtaisen avun järjestämistapoina ilmoitettiin siivooja, terveydenhoitaja, kaupungin vammaisten avustaja, kaupungin perheavustaja, tulkkipalvelu, kuljetuspalvelu sekä kaupunki palvelujen maksajana.

”Lapset” (a19)

”Vanhemmat avustavat” (a24)

”Omaisten ja ystävien sekä naapurien apu” (b18)

”Sukulaiset ja palvelutalon henkilökunta tarvittaessa” (a9)

”Ei päätöstä henkilökohtaisen avustajan tukeen, tarvittaessa kaverit ja palvelutalon henkilökunta tarvittaessa”(a31)

6.3 Mihin tarkoitukseen henkilökohtaisen avustajan palveluja käytetään?

Kyselylomakkeiston kysymyksellä seitsemän pyrittiin selvittämään, mihin tarkoitukseen henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin. Seitsemän vastausvaihtoehtoa olivat päivittäisten asioiden hoitaminen kotona, kodin ulkopuolisessa asiointissa avustaminen, sosiaalisen elämän ylläpidossa avustaminen, opiskelu, työ, harrastukset, yhteiskunnallinen osallistuminen (esim. järjestötoiminta) ja Muu, mikä? -vaihtoehto. Kysymykseen vastasi 65 henkilöä (89 % vastanneista) rastittamalla yhdestä seitsemään kohtaa. Rasteja tuli yhteensä 196 kappaletta. Vastanneista enemmistö eli 31 prosenttia ilmoitti käyttäneensä henkilökohtaisen avustajan palveluja vain yhteen tarkoitukseen. Vaihtoehto ”Muu, mikä?” oli valittu 13 kertaa valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi.

Eniten henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin kodin ulkopuolisessa asiointissa avustamiseen, toiseksi eniten päivittäisten asioiden hoitamiseen kotona ja kolmanneksi eniten sosiaalisen elämän ylläpidossa avustamiseen. Neljänneksi eniten vastaajat ilmoittivat käyttävänsä henkilökohtaisen avustajan palveluja harrastuksissa. Opiskeluun ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen (esim. järjestötoiminta) ilmoitti käyttävänsä henkilökohtaisen avustajan palveluja kumpaankin erikseen kahdeksan vastaajaa. Vähiten henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin työhön. (Taulukko 6.) Kaikki henkilökohtaisen avustajan palveluja työssä käyttäneet olivat naisia.

Kolmetoista vastaajaa oli valinnut joko pelkästään (7 kertaa) tai muiden vaihtoehtojen ohella (6 kertaa) ”Muu, mikä?” -vastausvaihtoehdon. Henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin valmiiden vaihtoehtojen lisäksi siivoukseen, ruoanlaittoon, pe-

suun ja pyykinpesuun. Henkilökohtaista avustajaa käytettiin perushoittoon, hoitoon ja huolenpitoon, päivittäisissä toimissa, kuten lääkkeissä ja ruokailussa avustamiseen, henkilökohtaisen hygienian hoitamisessa avustamiseen ja taksiin avustamiseen. Kaksi vastaajaa ilmoitti käyttävänsä henkilökohtaisen avustajan palveluita ajankohtana, jolloin omainen oli työssä tai asioilla. Henkilökohtaista avustajaa käytettiin myös sairaanhoitoon, ympärivuorokautiseen valvontaan, virkistykseen, harrastuksiin ja terapioihin liittyvissä asioissa. Erikseen mainittiin kuntosalilla käynnit, lomamatkat ja yhdistystoimintaan osallistuminen. Eräs vastaaja kertoi käyttävänsä henkilökohtaisen avustajan palveluja yleensä kaikkeen, mikä kuuluu elämään. Kolme vastaajaa toi esille, että heillä ei ole henkilökohtaista avustajaa.

”Kotona äidin ollessa asioilla.” (a43)

”Jokapäiväinen hoito ja huolenpito, virkistys, harrastukset, terapiat.” (b28)

”Ympärivuorokautinen valvonta.” (a25)

”Yleensä kaikki mikä kuuluu elämään.” (b16)

”En mihinkään, ei ole henkilökohtaista avustajaa.” (a3)

Taulukko 6.

Henkilökohtaisen avustajan palvelujen käyttäminen eri tarkoituksiin. Vastausprosentti on laskettu 73:sta palautetun kyselylomakkeiston määrästä.

Tarkoitus	Lkm	%
Kodin ulkopuolisessa asiointissa avustaminen	50	68
Päivittäisten asioiden hoitaminen kotona	48	66
Sosiaalisen elämän ylläpidossa avustaminen	31	42
Harrastukset	26	36
Opiskelu	8	11
Yhteiskunnallinen osallistuminen	8	11
Työ	4	5
Muu, mikä?	13	18
Ei vastattu	8	11

6.4 Henkilökohtaisen avun keskuksen perustamisen tarpeellisuus - kyselyyn vastaajien näkemys

Käsite ”Henkilökohtaisen avun keskus” määriteltiin kyselylomakkeiston alussa: ”**Henkilökohtaisen avun keskus** = seudullinen keskus, joka mahdollistaisi monipuolisen tuen sekä **vaikeavammaisille työnantajille** että **avustajille**. Keskus helpottaisi **kuntien vammaispalveluista** vastaavan henkilöstön työtä ja auttaisi heitä toiminnan järjestämisessä kustannustehokkaasti. Henkilökohtaisen avun keskus voisi auttaa avustajan ja sijaisen rekrytoinnissa, palkanmaksussa ja muissa hallinnollisissa asioissa sekä tarjoisi koulutusta, ohjausta ja neuvontaa.” (Liite 1.)

Kysymyksen numero 18 ensimmäisen kohdan ”Onko mielestänne tarvetta keskittää henkilökohtaisen avun järjestämiseen liittyviä palveluja yhteen (henkilökohtaisen avun keskus)?” vastausvaihtoehdot olivat ”kyllä” ja ”ei”. Kysymykseen vastasi 64 henkilöä 73 kyselylomakkeen palauttaneesta henkilöstä (88 %). Kaikki vastanneet henkilöt (100 %) näkivät tarpeelliseksi keskittää henkilökohtaisen avun järjestämisen henkilökohtaisen avun keskuksen. (Taulukko 7.)

Taulukko 7.

Kokevatko työnantajat henkilökohtaisen avun keskuksen perustamisen tarpeelliseksi?

Vastausvaihtoehto	Lkm	%
Kyllä	64	88
Ei	0	0
Ei vastattu	9	12
Yht.	73	100

6.5 Mitä palveluja työnantajat toivovat avustajakeskuksen tarjoavan?

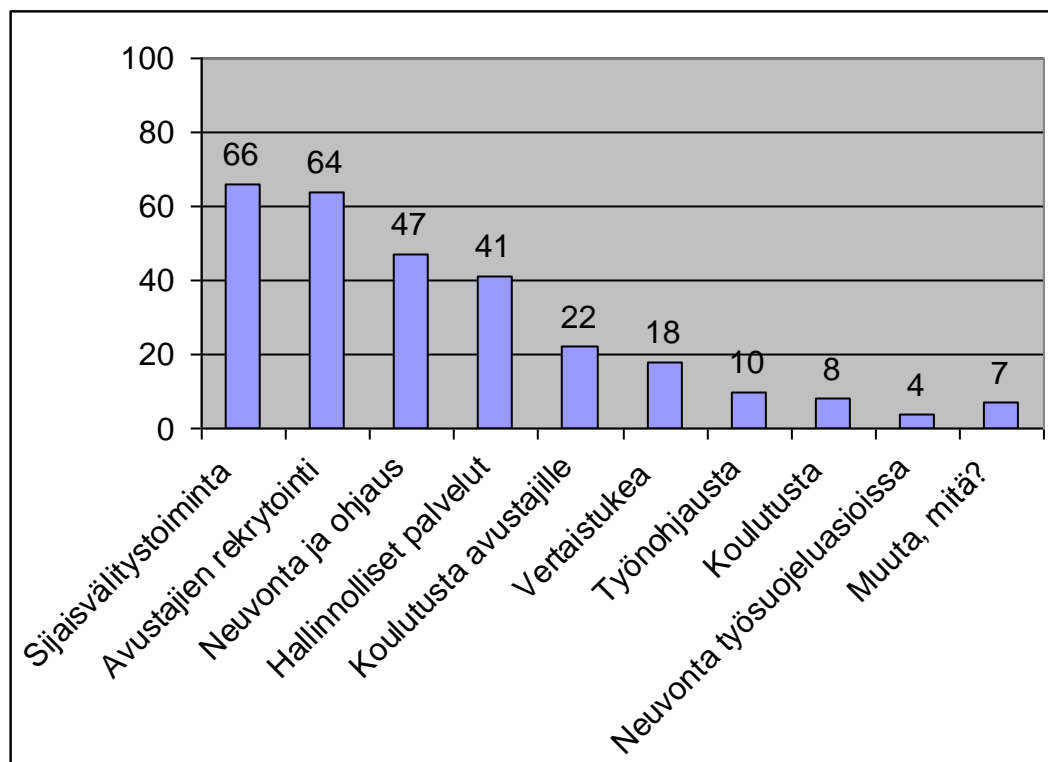
Kysymyksen 18 toisen kohdan ”Mitä palveluita toivoisitte henkilökohtaisen avun keskuksen tarjoavan (rastita kolme mielestäsi tärkeintä)?” yhdeksän eri vastausvaiht-

toehtoa olivat: Neuvonta työsuojeluasioissa, hallinnolliset palvelut (esim. palkkahallinto, vakuutukset, työterveys), sijaisvälitystoiminta akuutteihin tarpeisiin ja lomituksiin, avustajien rekrytointi, neuvonta ja ohjaus (mm. arjen muuttuvat tilanteet, työnantajan haasteet, juridiset kysymykset ja johtaminen), vertaistukea, koulutusta, työnohjausta, sekä koulutusta avustajille. Vastajia pyydettiin rastittamaan kolme mielestään tärkeintä vaihtoehtoa. Lisäksi vastata voitiin kohtaan: Muuta, mitä?

67 henkilöä kyselyyn vastanneesta 73 henkilöstä (91,8 %) oli vastannut rastittamalla yhdestä viiteen vaihtoehtoa tai kirjoittamalla ”Muuta, mitä?” -kohtaan. Rastitettuja kohtia oli yhteensä 215. Eniten henkilökohtaisen avun keskuksen toivottiin tarjoavan sijaisvälitystoimintaa. Toiseksi eniten oli toivottu tarjottavan avustajien rekrytointia. Kolmanneksi eniten toivottiin tarjottavan neuvontaa ja ohjausta. Hallinnolliset palvelut oli rastitettu 30 kertaa. Koulutusta avustajille ja vertaistukea oli toivottu lähes saman verran. Työnohjaus, koulutus ja neuvonta työsuojeluasioissa olivat vähiten suosittuja toiveita. (Taulukko 8.)

Taulukko 8.

Mitä palveluja työnantajat toivovat avustajakeskuksen tarjoavan?

Muuta, mitä? -kohdassa tuotiin esiin, että kaikki kohdat ovat tärkeitä. Toivottiin myös lisää tiedottamista henkilökohtaisen avun keskus -asiaan, sekä ehdotettiin retkien järjestämistä. Uutena palveluna ehdotettiin myös henkilökohtaisen avun keskukselle omia Web -sivuja tai vaihtoehtoisesti verkkoalustaa, joka sisältäisi vertaistukea tarjoavan keskustelusivuston, kysymys-vastaus -sivuston vertaisille ja asiantuntijoille, infoa, koulutukseen liittyvää tietoa ja tiedotusta sekä kirja- ja linkkisuosituksia.

”Retkien järjestäminen. Pyörätuoli-ihmiset retket linja-auto/invataksi sellaisiin paikkoihin, joissa voi pyörätuolilla liikkua.” (a12)

”Avustusta retkille ym. missä apua tarvitsen.” (b8)

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, koetaanko henkilökohtaisen avun keskuksen perustaminen Satakuntaan tarpeelliseksi, ja millaisia palveluja avustajakeskuksen toivotaan tarjoavan. Tarkoituksena oli myös selvittää, paljonko ja millä tavalla järjestettyä henkilökohtaista apua kyselyyn vastanneet henkilöt tutkimushetkellä saivat, ja mihin tarkoitukseen henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin. Kyselykuori lähetettiin 216 satakuntalaiselle kyselyn kohderyhmälle asetetut kriteerit täyttäneelle henkilölle. Kyselyyn vastasi 73 henkilöä, jolloin vastaamisprosentiksi muodostui 33,8. Kaikki palautetut lomakkeistot oli täytetty hyväksyttävästi. Vastajat olivat 7 - 81-vuotiaita, ja vastanneista enemmistö oli naisia. Porissa kyselyyn oli vastattu ympäristökuntia ahkerammin.

Vastanneiden lukumäärä oli odotettua parempi. Kyselyä suunnitellessamme varaudimme siihen, että vastausprosentti jäisi melko alhaiseksi. Oletimme, etteivät henkilökohtaisen avun päätöksen saaneet henkilöt yleisesti ole tietoisia vammaispalvelulain muutoksesta ja henkilökohtaisen avun keskusten perustamisaikeesta. Kyselyn yhteydessä jaettiin saatekirjeellä tietoa lakimuutoksesta, henkilökohtaisesta avusta ja henkilökohtaisen avun keskusten perustamisesta. Tämänkaltainen vammaisille asiakkaille suoraan tiedottaminen on uudenlainen toimintamuoto: yleisesti tiedottaminen mm. etuuksista on kulkenut vammaisille henkilöille sosiaalitoimen työntekijöiden

kautta. Kysely toteutettiin kokonaistutkimuksena, jolloin kaikille perusjoukon henkilöille toimitettiin kyselykuori. Tällä tavalla kaikki henkilökohtaisen avun päätöksen saaneet henkilöt saivat saman informaation, ja kaikilla oli mahdollisuus vastata kyselyyn. Me tutkijat puolestamme pyrimme turvaamaan riittävän vastausmateriaalin saannin pystyäksemme tuottamaan laadukkaita tutkimustuloksia.

7.1 Tutkimuksen pätevyys, luotettavuus ja eettisyys

Tähän opinnäytetyöhön kerättiin teoretietoa vammaispalvelulakiuudistuksesta, henkilökohtaisesta avusta ja sen järjestämistavoista, sekä tuotettiin uutta tietoa vammaisille henkilöille suunnatun kyselyn vastausten perusteella. Kyselyn saatekirjeineen ajateltiin samalla toimivan uudenaikaisena tiedottamisen välineenä työnantajien ja kuntien suuntaan. Aiemmin palveluista tiedottaminen on yleensä toteutunut suullisesti eri vuorovaikutustilanteissa. Opinnäytetyö on hyödynnettävissä suunniteltaessa henkilökohtaisen avun keskuksen perustamista Satakuntaan. (Viinamäki & Saari 2007, 24 - 28; Vilka 2005, 30 - 39.)

Tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa käytettiin uusinta aihealueen tutkimustietoa ja kirjallisuutta, jota oli hyvin saatavilla. Aihe on erittäin ajankohtainen, koska vammaispalvelulakimuutokseen vastaamiseksi vaaditaan käytännön toimien kehittämistä. Tässä tutkimuksessa korostuu asiakasnäkökulma. Koska Satakunnan vammaispalveluverkosto -hankkeen yksi tavoite oli asiakkaan äänen kuuluville saaminen, kyselyyn vastaajiksi valittiin tulevan palvelun käyttäjät, eikä esimerkiksi vammaisjärjestöjen tai kuntien työntekijöitä. Kyselyn toteuttamisen, vastausten käsittelyn ja tulosten analysoinnin ja esittämisen kaikissa vaiheissa pidettiin tärkeänä rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden noudattamista. Tässä tutkimuksessa käytetyt muiden tutkijoiden tutkimustulokset on osoitettu lähdeviittein, joiden merkitsemisessä on noudatettu erityistä huolellisuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 20; Viinamäki & Saari 2007, 12 - 20, 29; Vilka 2005, 29 - 31.) Tutkimuksessa mukana olevia ihmisiä koskevien tietojen käsittelyssä on huomioitu se, että kukaan kyselyyn osallistujista ei ole tunnistettavissa. Tutkimuksessa mukana olleilla ihmisillä oli mahdollisuus osallistua vammaispalveluverkosto -hankkeen päätöstilaisuuteen, jossa esiteltiin osaa kyselyn tuloksista muun muassa tämän opinnäytetyön tuottamien tulosten pohjalta. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 20; Viinamäki & Saari 2007, 18 - 20, 29; Vilka 2005, 34 - 36.)

7.2 Henkilökohtaisen avun keskuksen perustamiselle yksimielinen “kyllä”

Henkilökohtaisen avun keskuksen perustaminen koettiin yksimielisesti tarpeelliseksi. Kysymykseen henkilökohtaisen avun keskuksen perustamisen tarpeellisuudesta oli vastattu 88 %:ssa palautetuista kyselylomakkeistoista, ja niissä kaikissa nähtiin tarpeelliseksi keskittää henkilökohtaisen avun järjestäminen henkilökohtaisen avun keskuksen. Tämä tutkimustulos on erittäin merkityksellinen, kun suunnitellaan Satakuntaan perustettavaa henkilökohtaisen avun keskusta.

Vammaispalvelulakiuudistuksen (L 19.12.2008/981) myötä henkilökohtainen apu muuttui harkinnanvaraisesta etuudesta kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvaksi vammaiselle henkilölle kuuluvaksi subjektiiviseksi oikeudeksi. Samalla lakiuudistus tarjosi kunnille erilaisia vaihtoehtoja henkilökohtaisen avun järjestämiseen. Vammaispalvelulain 8 d §:n mukaan kunta voi mm. hankkia vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluja järjestämällä palvelun itse tai yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa. Henkilökohtainen avustaja -järjestelmän kehittämissuunnitelmassa (HAJ 2003 -2006) tuli selkeästi esille alueellisten henkilökohtaisen avun keskuksien perustamistarve (Heinonen 2009, 8). Kyselyn tuloksen sekä kahteen edellä mainittuun haasteeseen vastaamiseen eräänä vaihtoehtona on Sentteri- hankkeessa yhteistyössä mm. Heta-liiton ja Kynnys ry:n Assistentti.infon kanssa jo kehitetty Suomeen luotavan henkilökohtaisen avun keskuksien verkoston toimintamalli (Heinonen 2009), jonka etuja verrattuna eri kuntien itsenäisesti toimiviin keskuksiin olisivat mm. laadulliset mahdollisuudet, kustannustehokkuus ja palvelujen saamisen tasapuolisuus asuinpaikasta riippumatta. Keskuksien alaisena toimivat seudulliset keskuksukset tukisivat vaikeavammaisen henkilön ja avustajan välistä työskentelyä, ja eri toiminnot, kuten avustajien rekrytointi, palkkahallinto, neuvonta, tiedotus ja tietojärjestelmäratkaisut, pystyttäisiin tarjoamaan keskitetysti.

Satakunnassa valmisteltiin seudullisen henkilökohtaisen avun keskuksen käynnistymistä vuoden 2008 aikana yhteistyössä valtakunnallisten vammaisjärjestöjen kanssa. Valmistelutyötä tehtiin Satakunnan vammaispalveluverkosto -hankkeessa (2007 - 2009), jota hallinnoi Porin kaupunki ja johon osallistui 23 Satakunnan kuntaa. Keskuksen perustamisen edellytyksenä ollut rahoitusavustusta ei RAY:ltä vuodelle 2009 kuitenkaan saatu. Tämän vuoksi jatkossa tulee selvitettäväksi, olisivatko kehit-

tämistyössä mukana olleet kunnat halukkaita käynnistämään toimintaa jatkossa yhteisvoimin kuntien oman rahoituksen turvin. (Joensuu, A. 2008.) Asiakaslähtöisesti ajatellen henkilökohtaisen avun keskuksen perustamiselle on olemassa sataprosenttinen tilaus. Jatkotutkimuksena voitaisiin selvittää, mitä mieltä Satakunnan kuntien vammaispalvelutyöntekijät ovat seudullisen henkilökohtaisen avustajakeskuksen perustamisesta ja mitä odotuksia ja ehdotuksia heillä on keskuksen toiminnan suhteen.

7.3 Henkilökohtaisen avun keskukselta toivotut palvelut

Henkilökohtaisen avun keskuksen tarjoamista palveluista tärkeimmiksi koettiin henkilökohtaisten avustajien rekrytointi ja avustajien sijaisvälitystoiminta. Henkilökohtaisen avustajan etsimisen ja valinnan oli yli puolet kyselyyn vastanneista suorittanut itsenäisesti tai avustajan avulla, ja kolmasosa vastanneista ilmoitti omaisen hoitaneen etsimisen ja valinnan. Yli puolet vastanneista olisi käyttänyt henkilökohtaisen avustajakeskuksen palveluja avustajan etsimiseen ja valintaan, jos se olisi ollut mahdollista. Muita työnantajan puolesta henkilökohtaista avustajaa etsineitä ja valinneita henkilöitä olivat kunnan työntekijä, sosiaaliohjaaja palvelutalosta ja edunvalvoja. Henkilökohtaista avustajaa oli haettu työvoimatoimiston, internet-ilmoitusten ja sosiaalitoimiston kautta. Joka neljäs vastanneista oli etsinyt avustajaa perhe-, ystävä- ja tuttavapiiristä kyselemällä.

Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että sijaisten hankkimisessa henkilökohtaisen avustajan vuosilomien, sairauspoissaolojen, äitiys- ja vanhempainvapaiden ym. ajaksi puolella vastaajista oli ollut vaikeuksia paljon tai jonkin verran, kun taas kolmasosa vastaajista koki, ettei sijaisten hankkimisessa ollut lainkaan ollut vaikeuksia. Henkilökohtaisen avustajan sijaisen yli puolet vastaajista oli hankkinut itsenäisesti tai avustajan avulla, ja neljäsosalla omainen oli hoitanut sijaisen hankkimisen. Joissakin tapauksissa sijaisen oli hankkinut kunnan työntekijä, avustaja tai edunvalvoja. Sijaisen saaminen ei ollut aina onnistunut, jolloin jäätiin tyystin ilman avustajaa. Muita vaihtoehtoja avustajan ollessa poissa oli mm. se, että puoliso, omaiset, omaishoitaja, ystävät, tuttavat, puolittut tai joku entisistä avustajista tekivät avustajan tehtäviä, tai heitä ainakin kysyttiin avustamaan. Kunnan kautta esim. kodinhoitajan tai lyhytaikaisen laitoshoidojakson avulla oli pärjätty avustajan poissaolon ajan. Myös työvoimatoimiston apua on käytetty, ja laitettu ilmoituksia sijaisen saamiseksi. Jos työnantajalla oli

useampi avustaja, yritettiin selvittää töihin jääneiden avulla. 64 prosenttia vastaajista olisi käyttänyt henkilökohtaisen avun keskuksen palveluja sijaisen hankkimiseen, jos se olisi ollut mahdollista.

7.4 Henkilökohtainen avustaja on yleisin henkilökohtaisen avun järjestämistapa

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet saivat henkilökohtaista apua yhdellä tai useammalla tavalla. Henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimiminen oli ylivoimaisesti (neljä viidesosaa vastanneista) käytetyin tapa järjestää henkilökohtaista apua. Muita henkilökohtaisen avun järjestämistapoja olivat mm. omaishoitaja, palveluasuminen, kotihoito ja yksityinen palveluntuottaja. Enemmistö tuntimäärän ilmoittaneista työnantajista sai henkilökohtaisen avustajan palveluja alle kymmenen tuntia viikossa. Yleisesti henkilökohtaisen avustajan palvelujen tuntimäärä jäi alle 40 viikkotuntiin. Puolet henkilökohtaisen avustajan työnantajista koki saavansa tarpeeksi avustajapalveluja, kun taas 40 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että he tarvitsisivat enemmän henkilökohtaisen avustajan palveluja harrastuksiin, kodin ulkopuoliseen asiointiin ja kotona avustamiseen.

Henkilökohtaisten avustajien työnantajista enemmistö käytti avustajan palveluja vain yhteen tarkoitukseen. Eniten avustajan palveluja käytettiin päivittäisten asioiden hoitamiseen kotona ja kodin ulkopuolisessa asioinnissa avustamiseen. Jonkin verran henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin harrastuksissa ja sosiaalisen elämän ylläpidossa avustamiseen. Vähäisintä avustajan palvelujen käyttö oli työssä avustamisessa. Henkilökohtaisen avustajan palveluja käytettiin myös sairaanhoitoon, perushoitoon ja ympärivuorokautiseen valvontaan, vaikka ne ehdottomasti eivät kuulu henkilökohtaisen avustaja -järjestelmän tarkoitamiin avustajan tehtäviin. Kyselyn tuloksista ilmeni, että vastaajista suunnilleen puolet koki saavansa henkilökohtaisen avustajan palveluja riittävästi. Toisaalta lähes yhtä monta vastaajaa koki saavansa henkilökohtaisen avustajan palveluja liian vähän. Lisää henkilökohtaisen avustajan palveluja haluttaisiin harrastuksissa, kodin ulkopuolisessa asioinnissa ja kotona avustamiseen.

7.5 Tavoitteena yhdenmukaiset käytännöt

Käytimme kyselyn toteuttamisessa Kaakkois-Suomessa laadittua kuusisivuista kyselylomakkeistoa, jonka muokkasimme vastaamaan Satakunnan vammaispalveluverkoston ja opinnäytetöihimme tarvitsemia tietoja vastaavaksi. Mielestämme ei ollut tarkoituksenmukaista laatia uutta lomakkeistoa, koska hyvä lomakkeisto oli jo olemassa. Saatekirjeessä tarjottuun lomakkeiston täyttöapuun turvautui yhdeksän vastaajaa, joista viittä kävin avustamassa lomakkeen täyttämässä heidän kotonaan. Haastattelut olivat antoisia, toivat lisätietoa ja synnyttivät keskustelua lomakkeiston kysymysten ulkopuoleltakin. Kysely olisi voitu toteuttaa myös haastattelemalla otannan perusteella valittuja henkilöitä, koska avustaessani henkilöitä lomakkeiston täytössä haastattelemalla sain paremmin tietoa järjestelmästä, sen toiminnasta ja toimimattomuudesta, sekä vaihtoehtoisista järjestelyistä, joita haastateltavat toivat esiin oman kokemuksensa kautta. Ajallisesti haastattelut eivät työn ohella kuitenkaan olleet mahdollista. Haastattelukäynneillä tuli esille ihmisten yksinäisyys ja keskustelukumppanin tarve.

Vastaajat olivat kirjoittaneet runsaasti vapaamuotoisia kommentteja kysymysten oheen varsinaisten vastausten lisäksi. Siitä voidaan päätellä, että henkilökohtaiseen apuun liittyvät kysymykset eivät olleet yksiselitteisiä, vaan eri vastaajien kohdalla esiin nousi esimerkiksi erilaisia avun järjestämistapoja ja erilaisia ongelmia. Toisaalta se voi merkitä myös sitä, että kunnat hoitavat henkilökohtaiseen apuun liittyvät asiat kukin omalla tavallaan, eikä kaivattua selkeää ja yhtenäistä käytäntöä ole vielä olemassa. Erityisesti useissa lomakkeissa tuli esille, että myönnettyjen palvelujen ollessa riittämättömiä paljon turvaudutaan omaisten apuun, jolloin omaiset toimivat ilman korvausta.

Tämän opinnäytetyön aineistona käytettyyn kyselyyn vastanneet henkilöt olivat yksimielisesti sitä mieltä, että henkilökohtaisen avun järjestämiseen liittyvät palvelut tulee keskittää yhteen, esimerkiksi henkilökohtaiseen avun keskuksen. Tarve palvelujen kokoamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi on osoitettu aiemmin HAJ -projektissa, ja Sentteri-projektissa on luotu seudullisten keskusten toimintamalli. Satakunnassa, joka alun perin oli yksi pilottialueista, on tehty alustavaa työtä seudullisen keskuksen perustamiseksi. Tärkeää on jatkaa henkilökohtaisen avun seudullisten keskusten

valmistelutyötä kuntien, vammaisjärjestöjen ja tulevien palvelun käyttäjien kanssa, ja saada aikaan toimiva palvelu, joka tukee vammaisten henkilöiden itsenäisyyttä tasavertaisesti asuinpaikasta riippumatta.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus.

A 18.9.1987/759. Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista.

Akaan-Penttilä, E. 2004. Pomo-opas. Kynnys ry.

L 3.4.1987/380. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista.

L 19.12.2008/981. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta.

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.

Heinonen, M. 2009. Kohti yhdenmukaista käytäntöä. Henkilökohtaisen Avun Keskuksen toimintamalli. Helsinki.

Heinonen, M. & Saraste, H. 2006. Tahtoa, todellisuutta ja toiveita. Suuri kertomus henkilökohtaisesta avusta. HAJ -projekti. Kynnys ry. Vaasa.

Heiskanen, M-L. 2008. Henkilökohtaisen avustajajärjestelmän kaksi vuosikymmentä suomalaisessa vammaispolitiikassa. Stakes. Raportteja 10/2008. Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 4. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Joensuu, A. 2008. Vammaispalveluverkosto -hanke 2007 - 2009. Väliraportti ajalta 1.1.2008 - 30.9.2008

Konttinen, J-P. 2009. Uudistuva vammaispalvelulaki. Luento 5.2.2009 Porin Liisanpuistossa. Satakunnan vammaispalveluverkostohanke. Luentomateriaali tekijän hallussa.

Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: WSOY, 21 - 43.

Viinamäki, L. & Saari, E. 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Tammi.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi.

KYSELY HENKILÖKOHTAISTEN AVUSTAJIEN TYÖNANTAJILLE SATAKUNNASSA / kartoitus 2009

Henkilökohtaisen avun keskus = Seudullinen keskus, joka mahdollistaisi monipuolisen tuen sekä **vaikeavammaisille työnantajille** että **avustajille**. Keskus helpottaisi **kuntien vammaispalveluista** vastaavan henkilöstön työtä ja auttaisi heitä toiminnan järjestämisessä kustannustehokkaasti. HA-keskus voisi auttaa avustajan ja sijaisen rekrytoinnissa, palkanmaksussa ja muissa hallinnollisissa asioissa sekä tarjoaisi koulutusta, ohjausta ja neuvontaa.

TAUSTATIEDOT

1. Ikä _____

2. Sukupuoli

- nainen
 mies

3. Asuminen

- omassa asunnossa
 yksin
 puolison/perheen kanssa
 palvelutalossa
 vanhempien luona
 muu asumismuoto, mikä? _____

4. Kotikunta _____

PALVELUSUUNNITELMA

5. Onko Teille laadittu palvelusuunnitelma?

- ei
 en tiedä
 kyllä, Palvelusuunnitelma on tarkistettu/ päivitetty viimeksi (vuosi) _____

Olitteko itse paikalla kun palvelusuunnitelma tehtiin?

- kyllä
 en

Haluatteko, että Teidän kanssanne tehdään palvelusuunnitelma?

- kyllä
 en

AVUNTARVE tällä hetkellä

6. Henkilökohtaisen avun järjestämistavat tällä hetkellä

- henkilökohtaisen avustajan palveluja _____ h/viikossa
 saan omaishoitajan palveluja _____ h/viikossa
 saan kotihoidosta apua _____ h/viikossa
 käytössäni on palveluseteli tai maksusitoumus, jolla voin hankkia palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta
 muu, mikä _____

7. Mihin tarkoitukseen olette käyttäneet henkilökohtaisen avustajan palveluja?

- päivittäisten asioiden hoitaminen kotona
 - kodin ulkopuolisessa asioinnissa avustaminen
 - sosiaalisen elämän ylläpidossa avustaminen
 - opiskelu
 - työ
 - harrastukset
 - yhteiskunnallinen osallistuminen (esim. järjestötoiminta)
 - muu, mikä?
-

8. Kuinka monta kuukausipalkkaista / ja montako tuntipalkkaista avustajaa Teillä on?

_____ kuukausipalkkaista ja/tai _____ tuntipalkkaista

- Avustajapalvelu on hankittu yksityiseltä palveluntuottajalta

9. Kuinka pitkään olette käyttäneet henkilökohtaisen avustajan palveluita?

_____ vuotta _____ kuukautta

10. Koetteko saavanne tarpeeksi henkilökohtaisen avustajan palveluita?

- kyllä
- ei
- en osaa sanoa

Jos koette tarvitsevanne lisää henkilökohtaisen avustajan palveluita, niin kuinka paljon ja mihin kysymyksessä 7 mainittuun tarkoitukseen?

_____ tuntia viikossa/ _____ kertaa viikossa

Mihin tarkoitukseen?

11. Saatteko korvausta jonkin vakuutuslain perusteella avustajan palkkaukseen?

- kyllä
- ei
- en osaa sanoa

Mikäli saatte korvausta, niin minkä vakuutuslain perusteella se on teille myönnetty?

13. Onko työnantajana toimiminen aiheuttanut Teille vaikeuksia seuraavilla alueilla?

Tehtävä	paljon	jonkin verran	vähän	ei lainkaan	Käyttäisin HA-keskuksen palveluita, jos se olisi mahdollista
Avustajan etsiminen/valinta	☐	☐	☐	☐	☐
Työsopimuksen tekeminen/päättäminen/purkamisen/koeaika	☐	☐	☐	☐	☐
Pakolliset vakuutukset (työeläke, tapaturma, työttömyys)	☐	☐	☐	☐	☐
Työterveyshuolto	☐	☐	☐	☐	☐
Palkanlasku	☐	☐	☐	☐	☐
Kustannusten laskuttaminen kunnasta	☐	☐	☐	☐	☐
Palkan maksaminen työntekijälle	☐	☐	☐	☐	☐
Verojen maksaminen verottajalle	☐	☐	☐	☐	☐
Lomien laskeminen	☐	☐	☐	☐	☐
Perehdyttäminen ja neuvonta	☐	☐	☐	☐	☐
Sijaisten hankkiminen (vuosilomat, sairauspoissaolot, äitiys- ja vanhempainvapaat ym.)	☐	☐	☐	☐	☐
Sairausvakuutuskorvausten hakeminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työtehtävien ja työvuorolistojen laatiminen/poikkeamista sopiminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työajoista huolehtiminen	☐	☐	☐	☐	☐

14. Oletteko koskaan joutunut lomauttamaan työntekijöitänne?

- kyllä
 ei

Mikäli olette joutuneet lomauttamaan työntekijöitänne joskus, mikä on ollut syy lomautukseen?

15. Oletteko halukas osallistumaan koulutukseen koskien henkilökohtaista avustaja - järjestelmää sekä työnantajana toimimista?

- kyllä
- ei

Mikäli olisitte halukas osallistumaan koulutukseen, mitä toivoisitte sen sisältävän?

AVUSTAJAN HANKKIMINEN

16. Mitä kautta olette hakenut avustajia?

- työvoimatoimisto
 - sosiaalitoimisto
 - lehti-ilmoitus
 - internet-ilmoitus
 - muu ilmoitus
 - avustajavälitys, mikä?
-

- muu, mikä?
-

17. Avustajan sairastuessa tai muusta syystä ollessa poissa, kuinka sijaisen saaminen on hoidettu?

18. Onko mielestänne tarvetta keskittää henkilökohtaisen avun järjestämiseen liittyviä palveluja yhteen (henkilökohtaisen avun keskus)?

- kyllä
- ei

Mitä palveluita toivoisitte henkilökohtaisen avun keskuksen tarjoavan (rastita kolme mielestäsi tärkeintä)?

- Avustajien rekrytointi
- Koulutusta avustajille
- Sijaisvälitystoiminta akuutteihin tarpeisiin ja lomituksiin
- Hallinnolliset palvelut (esim. palkkahallinto, vakuutukset, työterveys)
- Neuvonta ja ohjaus (mm. arjen muuttuvat tilanteet, työnantajan haasteet, juridiset kysymykset ja johtaminen)
- Neuvonta työsuojeluasioissa
- Vertaistukea
- Koulutusta
- Työnohjausta
- Muuta,mitä? _____

19. Mitä muuta aiheeseen liittyvää haluaisitte kertoa?

20. Kysymyksiin vastasi

- työnantaja itse
- työnantaja henkilökohtaisen avustajan tuella
- työnantaja ulkopuolisen avustajan tuella
- omainen
- muu _____

Kiitos vastauksestanne!

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Voitte vastata anonyymisti, jolloin henkilöllisyytenne ei tule tietoomme.

Jos haluatte, että vastauksenne johtaa yhteydenottoon kunnan puolelta esim. palvelusuunnitelman laatimiseksi tai muissa asioissa, olkaa hyvä ja antakaa yhteystietonne :

Nimi:

Osoite ja puhelinnumero / sähköposti:

TIEDOTE HENKILÖKOHTAISESTA AVUSTA JA KYSELYSTÄ

Vaikeavammaisen henkilön oikeus henkilökohtaiseen apuun lakisääteiseksi syksyllä 2009

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta (981/2008) astuu voimaan 1.9.2009. Henkilökohtaiseen apuun on oikeutettu vaikeavammaisen henkilö, joka tarvitsee välttämätöntä ja toistuvaa apua päivittäisissä toimissa kotona tai kodin ulkopuolella.

Henkilökohtaiseen apuun kuuluu välttämätön avustaminen päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä kotona ja kodin ulkopuolella. Päivittäisiä toimia sekä työtä ja opiskelua varten apua on järjestettävä avustettavan välttämätöntä tarvetta vastaava määrä. Muihin tarkoituksiin on tuntimäärä 1.9.09 lähtien vähintään 10 tuntia kuukaudessa ja vuoden 2011 alusta vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei vähäisempi tuntimäärä riitä turvaamaan välttämätöntä avuntarvetta.

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaiseta apua sekä palveluasuminen, jos henkilö on tähän oikeutettu. Kunta voi korvata vaikeavammaiselle henkilökohtaisen avustajan palkkakustannukset, antaa palvelusetelin avustajapalveluiden hankkimista varten tai hankkia avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä sektorilta. Kunta voi myös tuottaa tarvittavat avustajapalvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa.

Palvelusuunnitelman merkitys korostuu lakimuutoksen myötä

Henkilökohtaisen avun järjestämistavoista päätettäessä kunnan on otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan (981/2008, 8d§)

Henkilökohtaisen avun keskus tulisi tarjoamaan henkilökohtaisen avustajan työnantajille esimerkiksi avustajien välitystoimintaa, tukea, koulutusta ja ohjausta työnantajana toimimiseen sekä avustajille muun muassa koulutusta ja työnohjausta. Vammaispalvelusta avustajapäätöksen saanut avustajan työnantaja voisi halutessaan käyttää yhtä tai useampaa keskuksen palvelua tai hoitaa työnantajatehtävät edelleen itsenäisesti.

Tavoitteena Satakuntaan, Poriin kuntien yhteinen HA-keskus

Alustavien suunnitelmien mukaan Satakuntaan perustettavan keskuksen piti olla yksi kuudesta tänä vuonna käynnistyvästä ”pilottikeskuksesta”. Mukana Porin kaupungin lisäksi olivat 16 kuntaa Satakunnasta. Edellytyksenä oli, että toiminta käynnistyy RAY:n rahoituksen turvin, mutta rahoitusta ei saatu.

Satakunnassa asioita valmistellaan tekemällä kysely avustajien työnantajille kevään 2009 aikana.

Vammaisjärjestöt ovat perustaneet Sentteri-yhdistyksen

12.1.2009 perustettu *Sentteri* -yhdistys organisoi henkilökohtaiseen apuun liittyviä tukitoimia vaikeavammaisille henkilöille ja jakaa tietoa henkilökohtaisesta avusta ja sen toteutustavoista.

HA-KESKUKSEN VALMISTELUTYÖ – KYSELY AVUSTAJIEN TYÖNANTAJILLE

Vammaispalveluverkosto -hankkeen Satakunnan HA-keskuksen valmistelutyöryhmän edustajina kyselyn ohjauksesta vastaavat Pirjo Alitalo ja Anne Joensuu.

Henkilökohtaisen avun keskuksen valmistelutyön ja suunnittelun tueksi **keräämme tietoa avustajien työnantajina tällä hetkellä toimivilta henkilöiltä**. Kartoitamme työnantajien tarpeita, toiveita ja halukkuutta käyttää henkilökohtaisen avun keskuksen palveluita.

Tiedonkeruu toteutetaan kyselyllä. Voitte valita itsellenne parhaiten sopivan tavan vastata. Jos tarvitsette apua kyselyn täyttämässä SAMKin kuntoutusohjaajaopiskelijat avustavat siinä. Marianna Jalonen toteuttaa kyselyn porilaisille ja Anne Mäenpää muissa Satakunnan kunnissa asuville.

Tarvitsemme apua! Vastaamalla kyselyyn voit auttaa ja vaikutat samalla henkilökohtaisen avun järjestämistapaan Satakunnassa.

Kysely toteutetaan maalis-huhtikuun aikana 2009.

Apunne on meille erittäin tärkeää keskuksen palveluita suunniteltaessa. Annamme mielellämme lisätietoja selvityksestä.

Kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin

TIEDOTE HENKILÖKOHTAISESTA AVUSTA JA KYSELYSTÄ

Vaikeavammaisen henkilön oikeus henkilökohtaiseen apuun lakisääteiseksi syksyllä 2009

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta (981/2008) astuu voimaan 1.9.2009. Henkilökohtaiseen apuun on oikeutettu vaikeavammaisen henkilö, joka tarvitsee välttämätöntä ja toistuvaa apua päivittäisissä toimissa kotona tai kodin ulkopuolella.

Henkilökohtaiseen apuun kuuluu välttämätön avustaminen päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä kotona ja kodin ulkopuolella. Päivittäisiä toimia sekä työtä ja opiskelua varten apua on järjestettävä avustettavan välttämätöntä tarvetta vastaava määrä. Muihin tarkoituksiin on tuntimäärä 1.9.09 lähtien vähintään 10 tuntia kuukaudessa ja vuoden 2011 alusta vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei vähäisempi tuntimäärä riitä turvaamaan välttämätöntä avuntarvetta.

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö on tähän oikeutettu. Kunta voi korvata vaikeavammaiselle henkilökohtaisen avustajan palkkakustannukset, antaa palvelusetelin avustajapalveluiden hankkimista varten tai hankkia avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä sektorilta. Kunta voi myös tuottaa tarvittavat avustajapalvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa.

Palvelusuunnitelman merkitys korostuu lakimuutoksen myötä

Henkilökohtaisen avun järjestämistavoista päätettäessä kunnan on otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan (981/2008, 8d§)

Henkilökohtaisen avun keskus tulisi tarjoamaan henkilökohtaisen avustajan työnantajille esimerkiksi avustajien välitystoimintaa, tukea, koulutusta ja ohjausta työnantajana toimimiseen sekä avustajille muun muassa koulutusta ja työnohjausta. Vammaispalvelusta avustajapäätöksen saanut avustajan työnantaja voisi halutessaan käyttää yhtä tai useampaa keskuksen palvelua tai hoitaa työnantajatehtävät edelleen itsenäisesti.

Tavoitteena Satakuntaan, Poriin kuntien yhteinen HA-keskus

Alustavien suunnitelmien mukaan Satakuntaan perustettavan keskuksen piti olla yksi kuudesta tänä vuonna käynnistyvästä ”pilottikeskuksesta”. Mukana Porin kaupungin lisäksi olivat 16 kuntaa Satakunnasta. Edellytyksenä oli, että toiminta käynnistyy RAY:n rahoituksen turvin, mutta rahoitusta ei saatu.

Satakunnassa asioita valmistellaan tekemällä kysely avustajien työnantajille kevään 2009 aikana.

Vammaisjärjestöt ovat perustaneet Sentteri-yhdistyksen

12.1.2009 perustettu *Sentteri* -yhdistys organisoi henkilökohtaiseen apuun liittyviä tukitoimia vaikeavammaisille henkilöille ja jakaa tietoa henkilökohtaisesta avusta ja sen toteutustavoista.

HA-KESKUKSEN VALMISTELUTYÖ – KYSELY AVUSTAJIEN TYÖNANTAJILLE

Vammaispalveluverkosto –hankkeen Satakunnan HA-keskuksen valmistelutyöryhmän edustajina kyselyn ohjauksesta vastaavat Pirjo Alitalo ja Anne Joensuu.

Henkilökohtaisen avun keskuksen valmistelutyön ja suunnittelun tueksi keräämme tietoa avustajien työnantajina tällä hetkellä toimivilta henkilöiltä. Kartoitamme työnantajien tarpeita, toiveita ja halukkuutta käyttää henkilökohtaisen avun keskuksen palveluita. Tiedot kerätään kyselyllä. Kyselyt toteutetaan vastaajan valitsemalla tavalla. Tässä avustavat Satakunnan ammattikorkeakoulun kaksi kuntoutusohjaajaopiskelijaa.

Tarvitsemme apua henkilökohtaisten avustajien työnantajien tavoittamisessa. Ohessa on henkilökohtaisten avustajien työnantajille postitettavat kirjekuoret. Toivomme teidän postittavan kirjeet asiakkaillenne **viikon 10 aikana**. Kysely toteutetaan maaliskuun huhtikuun aikana 2009.

Annamme mielellämme lisätietoja selvityksestä. Apunne on meille tärkeä ja mahdollistaa työnantajien näkemysten esille saamisen henkilökohtaisen avun keskuksen palveluita suunniteltaessa. Kartoituksesta selvinnee mm. palvelusuunnitelmien tekemisen tarpeita. Kyselyn yhteenvedon tekemisen jälkeen saatte raportin käyttöönnne.

Kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin

Kyllä kiitos, osallistun HA-kyselyyn tai haastatteluun!

Ole hyvä, vastaa kysymyksiin **1 tai 2**

ja täytä lomakkeeseen yhteystietosi

1) Haluan vastata kyselyyn kirjallisesti

sähköpostilla **tai** palauttamalla vastaukseni kirjekuoressa

2) Haluan, että opiskelija täyttää kanssani kyselylomakkeen

kotona **tai** vammaispalvelutoimistossa **tai**

vastaan kyselyyn puhelimesta

Nimi _____

Katuosoite _____

Postinumero _____

Postitoimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Sähköposti _____

En nyt halua osallistua kyselyyn, mutta olen kiinnostunut käyttämään jatkossa henkilökohtaisen avun keskuksen palveluita

Pyydämme palauttamaan kyselylomakkeen täytettynä palautuskuoressa. **Jos tarvitset apua kyselyn täyttämässä palauta vain tämä, niin otamme Sinuun yhteyttä.**

Palautus: Vammaispalveluverkosto –hankkeen osoitteeseen oheisessa palautuskirjekuoressa viimeistään 31.3.2009.

Vastaamalla **SINÄ VAIKUTAT HENKILÖKOHTAISEN AVUN JÄRJESTÄMISTAPAAN SATAKUNNASSA!**

HA-kyselyn postitus kuntiin

Postitus kuntiin 5.3.09

Kiikoinen(Markki, Hanna-Leena, perusturvajoht.)	10
Kokemäki, Sirkka Vuori (sos.s sihteeri)	15
Uvila, Mari Levonen (sos.s sihteeri)	15
Noormarkku, Tarja Kaarlela(sos.tt.)	4
Posa (eposa.fi) Tarja Mäkelä, sos.tt	20
(Kankaanpää, Jämijärvi, Siikainen, Karvia ja Honkajoki)	
Nakkila, Anne Hakkarainen sos.ohjaaja	1
Merikarvia, Ritva Ilvonen, sos.johtaja	1
Pomarkku, Hannu Majamaa, sos.johtaja	1
Harjavalta, Johanna Ruusunen	9
Luvia, Eini Kivikko, sos.johtaja	4
Huittinen, Sinikka Piranen	10
Eurajoki, Pirkko Mäkinen, sos.johtaja	10

100 kpl kyselylomakkeita lähetettiin 5.3.09 yhteensä 12 kuntaan, Rauman seudun kunnat jäivät kyselyn ulkopuolelle.

Porista lähetettiin asiakkaiden kotiosoitteisiin 88 lomaketta 9.3.09 ja vein Jokisuiston palveluasunnot –yksikköön 24 kirjettä lisää, 4 lähetettiin sähköpostitse ; yhteensä Poriin **116 kpl kyselylomakkeita**.

Kunnan vammaispalvelusta yhteyshenkilöt ovat postittaneet asiakkailleen kirjekuorissa lähettämämme kyselymateriaalin.

Avustajan työnantajille lähetetty kyselymateriaali sisälsi 4 erill. asiakirjaa: Kyselylomake (6s) ja vastauspyyntö kyselyyn tai haastatteluun, TIEDOTE HENKILÖKOHTAISESTA AVUSTA JA KYSELYSTÄ sekä Heta-liiton tiedote 28.3.09 Porissa järjestettävästä keskustelu- ja koulutustilaisuudesta.

Kyselymateriaalin mukana lähetettiin postimerkillä varustettu kirjekuori. Palautuskirjekuorissa on osoite: Porin kaupunki, Perusturvakeskus, Vammaispalveluverkosto – hanke/Joensuu, PL 56, 28101 PORI.